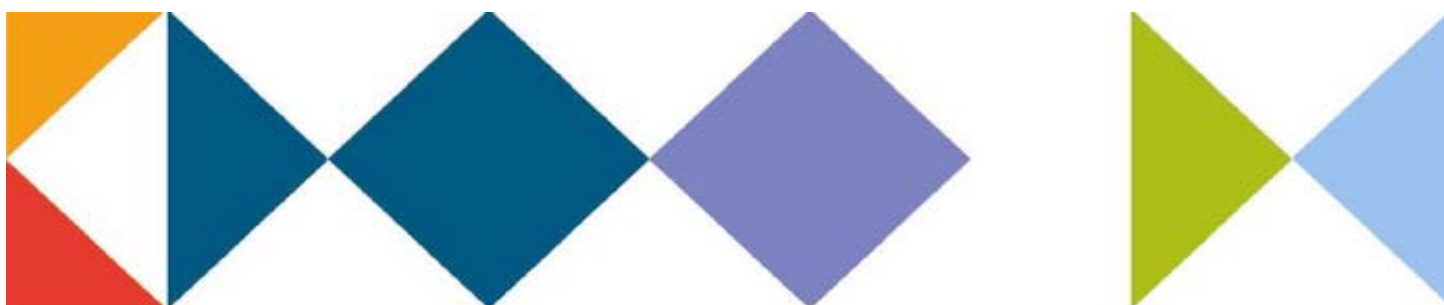

2011:27

Myndighetsanalys av Talboks- och punktskriftsbiblioteket

MISSIV

DATUM
2011-10-31
ERT DATUM
2010-12-22

DIARIENR
2011/117-5
ER BETECKNING
Fi2010/5790
(delvis)

Regeringen
Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Uppdrag till Statskontoret att genomföra en myndighetsanalys av Talboks- och punktskriftsbiblioteket

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2011 Statskontoret i uppdrag att genomföra en myndighetsanalys av Talboks- och punktskriftsbiblioteket. Analysen skulle genomföras i enlighet med den modell för myndighetsanalyser som Statskontoret tagit fram.

Statskontoret överlämnar härmed rapporten *Myndighetsanalys av Talboks- och punktskriftsbiblioteket (2011:27)*. Uppdraget är härmed avslutat.

Generaldirektör Yvonne Gustafsson har beslutat i detta ärende. Utredningschef Bob Pernodd och utredare Anders Dager, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Yvonne Gustafsson

Anders Dager

Innehåll

1	Sammanfattande iakttagelser	7
2	Inledning	9
2.1	Regeringens uppdrag till Statskontoret	9
2.2	Modellen för myndighetsanalyser	9
2.3	Myndighetsanalysen	11
2.3.1	Bakgrunden till uppdraget	11
2.3.2	Genomförande och avgränsningar	11
2.4	Rapportens disposition	12
3	TPB:s uppdrag, mål och resurser	13
3.1	Sammanfattande iakttagelser	13
3.2	Handikapp- och kulturpolitisk bakgrund	15
3.3	TPB:s uppdrag	19
3.3.1	Uppgifter enligt instruktionen	20
3.3.2	Aktuella uppdrag enligt regleringsbrev	21
3.3.3	Övriga uppdrag	22
3.4	TPB:s mål	24
3.5	Målgrupper och aktörer	27
3.6	Resurser	28
3.6.1	Finansiering och kostnader	28
3.6.2	Bemanning	30
4	Intern styrning och organisering	33
4.1	Sammanfattande iakttagelser	33
4.2	TPB:s ledning och organisation	34
4.2.1	Myndighetens ledning	34
4.2.2	Styrmodell	35
4.2.3	Organisation	35
4.2.4	Särskilt om IT-verksamheten	41
4.3	Nuvarande verksamhetsstruktur i sammanfattning	48
5	Uppföljning och resultat	51
5.1	Sammanfattande iakttagelser	51
5.2	TPB:s resultat	51
5.2.1	Årsredovisningar	52

5.2.2	Några volymuppgifter	52
5.2.3	Användarundersökningar	54
5.2.4	Riksrevisionen	57
6	Särskilda förhållanden av betydelse för TPB:s fortsatta verksamhet	59
6.1	Sammanfattande iakttagelser	59
6.2	Den tekniska utvecklingen	59
6.3	Fler användare och nya målgrupper	60
6.4	Samverkan	61
6.5	En utvecklad roll för TPB	62
6.6	Utvecklingsaktiviteter	63
	Referenser	71

1 Sammanfattande iakttagelser

Talboks- och punktskriftsbibliotekets (TPB) uppgift är att i samverkan med andra bibliotek ge personer med funktionsnedsättning tillgång till litteratur som de kan ta del av.

Syftet med denna myndighetsanalys är att ge en bred översiktbild över TPB:s funktionssätt och samlade verksamhet. Resultatet ger inga indikationer på några anmärkningsvärda brister i myndighetens ledning, organisation eller resursanvändning. Även formerna för styrning, redovisning och resultatuppföljning bedöms i allt väsentligt vara anpassade till den verksamhet som bedrivs. Den samlade bild som framträder bekräftar, enligt Statskontorets bedömning, uppfattningen att TPB bedriver en i allt väsentligt väl fungerande verksamhet och att myndigheten löpande söker utveckla effektiviteten i verksamhet och resursutnyttjande i förhållande till tilldelade medel och uppställda mål.

Det allmänt sett positiva intrycket innebär inte att verksamheten har stagnerat i sina nuvarande former. Tvärtom konstaterar Statskontoret att TPB har höga utvecklingsambitioner och för närvarande befinner sig i en förändringsprocess som berör ett flertal aspekter av myndighetens verksamhet, organisation och kompetens. De bakomliggande drivkrafterna till förändringar utgörs i hög grad av nya förutsättningar för produktion, distribution och tillhandahållande av information i vid mening. Till detta bör läggas behovet av att, mot bakgrund av bl.a. genomförda användarundersökningar, i högre grad nå ut till myndighetens nuvarande och tillkommande målgrupper samt att den tidigare fokuseringen på böcker allt mer kompletteras med bredare utbud av information via flera medier. Ökad effektivitet i verksamhet och resursanvändning, ökad samverkan och ett uttalat brukarperspektiv är vägledande i TPB:s fortsatta utvecklingsarbete.

I takt med pågående förändringar förändras myndighetens mer traditionella roll som bibliotek i riktning mot kravställning, utveckling och upphandling av produkter och tjänster samt distribution av medier till främst biblioteken och direkt till användarna. Inriktningen går även från utlåning av fysiska medier till en ökad betoning av stöd och rådgivning till användarna. Till detta ska läggas behovet av ytterligare

gränsförskjutningar från myndighetens internt stödjande funktioner till dess kärnverksamhet. Enligt Statskontorets uppfattning finns det skäl för att TPB vinner fortsatt gehör i det pågående utvecklingsarbetet.

TPB är direkt beroende av samverkan med andra aktörer inom närliggande områden. Liksom verksamheten i övrigt utvecklas denna samverkan över tid. Även om det inte ligger inom ramen för denna analys att se över hela verksamhetsområdet kan det, enligt Statskontoret, finnas skäl för att fördjupa se över ansvarsförhållanden och rollfördelning mellan berörda aktörer. Exempel på frågeställningar rör i vilken utsträckning TPB:s och övriga aktörers verksamheter och ansvar överlappar varandra, hur brukarperspektivet kan ges ett tydligare genomslag samt vilka synergieffekter i form av bland annat ökad kostnadseffektivitet som kan uppnås vid en närmare samordning och integration mellan olika verksamheter.

Statskontoret noterar vidare att TPB i allt större utsträckning upphandlar produkter och tjänster från privata aktörer. Inriktningen är ett strategiskt medvetet val och motiveras av dels kostnadseffektivitet, dels sökande efter nya produkter på marknaden. Dessutom motiveras en ökad grad av upphandling av att verksamheter som inte bör bedrivas i myndighetsform bör förläggas till annan utförare om så bedöms vara lämpligt. Enligt Statskontoret bör TPB:s outsourcingstrategi fullföljas och avse såväl kvarvarande produktion som stödfunktioner. Därmed skapas också förutsättningar för att TPB ytterligare kan renodlas i rollen som en kompetent kravställare, beställare och upphandlare av olika tjänster och produkter.

Som ett led i det pågående förändringsarbetet finns det skäl att understryka behovet av att TPB, i takt med att verksamheten utvecklas och anpassas till nya förutsättningar, förmår säkerställa att den kompetensväxling som inletts också kan fullföljas. Statskontoret noterar att TPB uppmärksammar behovet av en effektiv kompetensförsörjning som ett led i förändringsarbetet.

2 Inledning

2.1 Regeringens uppdrag till Statskontoret

Regeringen har gett Statskontoret i uppdrag att utföra en myndighetsanalys av Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB). Uppdraget ska utföras med utgångspunkt i den modell för myndighetsanalyser som Statskontoret utarbetat.¹ Analysen av TPB är en av sammanlagt elva som Statskontoret genomför under 2011.²

2.2 Modellen för myndighetsanalyser

Med utgångspunkt i tillämpad modell syftar myndighetsanalysen till att ge en bred och översiktlig genomlysning av en myndighets förutsättningar, verksamhet, resultat och fortsatta utveckling. Avsikten är att analysen dels ska kunna utgöra ett underlag i regeringens myndighetsdialog, dels tjäna som ett underlag för fortsatta och fördjupade utredningar och utvärderingar. Analysen omfattar i normalfallet således inte preciserade förslag till förändringar med tillhörande kostnadsberäkningar och konsekvensbedömningar. Analysen är inte heller av den arten att den utan vidare utgör ett underlag för mer genomgripande omprövningar av en myndighets uppdrag och verksamhet.

Modellen för myndighetsanalyser är uppbyggd kring fyra obligatoriska moment:

Moment 1: Myndighetens uppgifter, resurser och mål

Moment 2: Uppnådda resultat

Moment 3: Interna och externa faktorerers påverkan på myndighetens resultat

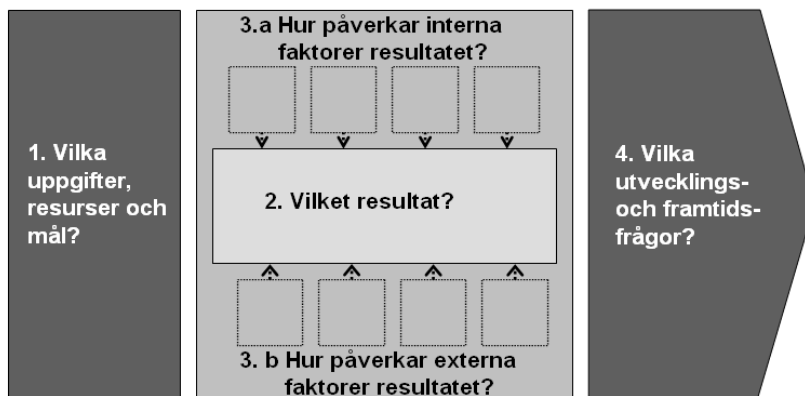
Moment 4: Viktiga utvecklings- och framtidsfrågor

¹ *Regleringsbrev för budgetåret 2011 avseende Statskontoret*, Fi2010/5790. Modellen redovisas i rapporten Statskontoret (2008), *Modell för myndighetsanalyser*, Statskontoret 2008:17.

² De övriga analyserna avser Statens kulturråd, Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, Statens geotekniska institut, Folke Bernadotteakademien, Smittskyddsinstitutet, Socialstyrelsen, Tillväxtverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Diskrimineringsombudsmannen samt Kungliga biblioteket.

Modellens uppbyggnad illustreras enligt nedan.

Figur 1 Analysmodellens uppbyggnad

Källa: Statskontorets rapport 2008:17

I det inledande momentet belyses myndighetens uppdrag, resurser och mål, främst med utgångspunkt i dess instruktion och regleringsbrev. I de fall myndigheten därutöver ges uppgifter och/eller resurser i andra former behandlas även dessa i analysen.

I det därpå följande momentet behandlas myndighetens resultat med utgångspunkt i myndighetens uppgifter och mål för verksamheten. I anslutning till detta redovisas formerna för verksamhetens bedrivande, inklusive prioriteringar och uppföljning. Därtill behandlas förhållanden som är av betydelse för myndighetens möjligheter att fullgöra sitt uppdrag. Dessa faktorer kan vara såväl interna (t.ex. ledning, styrning, verksamhetsutveckling, IT-användning och samverkansformer) som externa (t.ex. statsmakternas styrning, samverkan med andra aktörer och andra omvärldsfaktorer).

I det avslutande momentet görs slutligen en sammanfattande bedömning utifrån iakttagelser från analysens tidigare moment. Syftet är att identifiera frågor av särskild betydelse för att myndigheten även mer långsiktigt ska kunna fullgöra sitt uppdrag och nå sina mål inom ramen för tilldelade medel.

2.3 Myndighetsanalysen

2.3.1 Bakgrunden till uppdraget

Sedan TPB bildades 1980 har förutsättningarna för verksamheten förändrats, inte minst när det gäller förutsättningarna för att producera, distribuera och på annat sätt tillgängliggöra litteratur och från 2010 även tidningar och andra publikationer. TPB:s möjligheter att med hög kostnadseffektivitet nå nuvarande och tillkommande målgrupper har markant ökat, bland annat som en följd av utvecklingen inom informationsteknikområdet. Dessa förhållanden utgör sammantaget det främsta motivet för att nu se över verksamheten. Till detta kommer att TPB under senare år inte har varit föremål för någon mer omfattande extern genomlysning.

2.3.2 Genomförande och avgränsningar

Myndighetsanalysen av TPB utgår till stor del från skriftliga underlag i form av bland annat instruktion och regleringsbrev, propositioner och tidigare utredningar, men även centrala dokument inom myndigheten i form av bland annat årsredovisningar, budgetunderlag och verksamhetsplaner.

Det skriftliga underlaget har kompletterats med intervjuer med företrädare för TPB. Dessutom har avstämningar genomförts med TPB:s ledning under arbetets gång. Kontakt har även tagits med Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Under arbetet har dialoger förts med Kulturdepartementet och Utbildningsdepartementet.

TPB har getts möjlighet att sakgranska och lämna synpunkter på ett utkast till denna rapport.

Arbetet har genomförts av Anders Dager, projektledare.

2.4 Rapportens disposition

Rapportens disposition följer i huvudsak de olika momenten i modellen för myndighetsanalyser. I *kapitel 2* redovisas sålunda bakgrunden till Statskontorets uppdrag och arbete med myndighetsanalyser.

I *kapitel 3* behandlas utgångspunkterna för TPB:s verksamhet samt myndighetens uppdrag, mål och resurser, varefter *kapitel 4* behandlar frågor om verksamhetens organisering, ledning och styrning.

I *kapitel 5* redovisas hur TPB redovisar och följer upp sina prestationer och uppnådda resultat.

Analysen avslutas genom att i *kapitel 6* behandla vissa interna och externa förhållanden av betydelse för TPB:s fortsatta verksamhet och utveckling. Bedömningarna görs framåtblickande och med utgångspunkt i gjorda iakttagelser i föregående kapitel.

3 TPB:s uppdrag, mål och resurser

3.1 Sammanfattande iakttagelser

Talboks- och punktskriftsbiblioteket bildades 1980 med uppgiften att i samverkan med andra bibliotek ge personer med funktionsnedsättning tillgång till litteratur i format som de kan ta del av. Detta övergripande uppdrag ligger väl i linje med den verksamhet TPB än idag, drygt 30 år senare, bedriver. Däremot har förutsättningarna för myndighetens verksamhet markant förändrats, främst genom den snabba utvecklingen inom informationstekniken, ökade krav från användarna och tillkomsten av nya målgrupper. Mot denna bakgrund står TPB inför uppgiften att anpassa och vidare utveckla verksamheten så att hittillsvarande och nya målgruppers behov av litteratur, tidningar och andra publikationer kan tillgodoses.

Statskontoret noterar att TPB med i huvudsak oförändrade uppgifter och övergripande mål genomgår betydande förändringar i syfte att utveckla och anpassa verksamheten utifrån delvis nya förutsättningar. Förändringsarbetet bedrivs inom ramen för tilldelade medel.

Från att tidigare ha haft sin huvudsakliga uppmärksamhet på tillgängliggörande av litteratur och fysisk biblioteksutlåning arbetar TPB numera med distribution av flera medier samtidigt som behovet av att bredare nå ut till myndighetens målgrupper har ökat. Verksamheten bedöms fortsatt omfatta framställning av talböcker, taltidningar och punktskriftsböcker men den stora förändringen bedöms ligga i ökad användning av talsyntes, strömmande läsning och förändrade produktions- och distributionsformer.³ Därmed minskar också skillnaderna mellan framställning och distribution genom anpassade⁴ medier från vad som gäller andra medier.

Enligt TPB:s bedömning förväntas volymökningar de kommande åren, främst i takt med att fler personer inom ramen för verksamhetens målgrupper ges tillgång till medier.

³ Taltidningar kan erhållas via radio, mobiltelefon eller CD/kasset.

⁴ Begreppet *anpassade* medier används i rapporten synonymt med det inom verksamhetsområdet ofta förekommande *tillgängliga* medier.

Som en följd av nya uppdrag har TPB utvecklats till en myndighet för tillhandahållande av anpassade och tillgängliga medier⁵ och information. Detta bör enligt myndighetens uppfattning manifesteras i ett namnbyte. Utan att ta ställning till namnfrågan finner Statskontoret det vara rimligt att myndigheten får en tydligare och mer rättvisande profil, inte minst i dess relation till omvärlden. Med en tydligare framtoning bör myndighetens attraktionskraft kunna öka och därmed även möjligheterna till rekrytering av kvalificerad personal inom myndighetens samtliga funktioner.

Enligt Statskontorets uppfattning bör den pågående organisationsöversynen och genomförandet av nödvändig kompetensväxling innebära att bemanningen i sin helhet ses över. Frågan om bemanning är dessutom direkt knuten till möjligheterna att genom outsourcing förlägga ytterligare verksamheter på externa leverantörer.

Statskontoret noterar vidare att det finns ett antal aktörer med uppgifter i nära anslutning till TPB:s verksamhet. Intrycket är att ansvaret delvis är splittrat med tillhörande risk för att samtliga målgruppers intressen inte fullt ut tas tillvara. Särskilt gäller detta barn och personer i yrkeslivet. Enligt Statskontoret finns det skäl för regeringen att överväga behovet av en fördjupad översyn av ansvars- och uppgiftsfördelningen mellan berörda aktörer. Inriktningen bör bland annat vara att se över möjligheterna till ökad samordning och integration i ett brukarperspektiv. Detta ligger i linje med Kulturutredningen 2009 som pekade på möjligheten att integrera TPB med närliggande myndigheter och att samla fler institutioner i större organisationer.

Det förhållandet att TPB har två huvudmän (Kulturdepartementet och Utbildningsdepartementet) och finansieras från två utgiftsområden (UO 17 respektive UO 15) bedöms inte medföra några betydande styrproblem. En iakttagelse som dock kan göras är att en ökad verksamhet i form av service till högskolestuderande på uppdrag av Utbildningsdepartementet belastar kulturanslaget (Kulturdepartementet) snarare än UO 15 (Utbildningsdepartementet). Därmed föreligger viss risk för att annan verksamhet får stå tillbaka. TPB har påtalat dessa förhållanden för Kulturdepartementet.

⁵ Anpassade respektive tillgängliga medier används i rapporten som synonyma begrepp.

Ytterligare en iakttagelse som kan göras är att begreppsanvändningen och terminologin delvis skiljer sig åt när det gäller talboksverksamheten å ena sidan och taltidningar å den andra. Detta aktualiserar ett eventuellt behov av att se över i första hand den förordning som gäller taltidningar. Även i denna fråga har TPB uppmärksammat Kulturdepartementet.

Statskontoret noterar att TPB som ett led i pågående organisationsöversyn ser över och utvecklar myndighetens vision, verksamhetsidé och strategiska målsättningar.

3.2 Handikapp- och kulturpolitisk bakgrund

Delaktighet på lika villkor, självbestämmande, tillgänglighet och delaktighet är några av de centrala utgångspunkterna för handikapp- och kulturpolitiken såsom den utformats nationellt och med stöd i internationella överenskommelser⁶. Av central betydelse i utvecklingen var utredningarna Synskadades bibliotek (Ds 1978:7) och Talböcker, utgivning och spridning (SOU 1982:7) samt Folkbibliotek i Sverige (SOU 1984:23). Utredningen *Kultur år alla* (SOU 1976:20) uppmärksammade särskilt funktionshindrade och deras tillgång till kultur, vilket innebar att den svenska talboksmodellen skapades. Den senare låg till grund för 1989 års handikapputredning som i sitt huvudbetänkande *Ett samhälle för alla* (SOU 1992:52) angav den politiska målsättningen att kultur ska vara tillgänglig för alla och att särskilda åtgärder måste vidtas för personer som på grund av funktionshinder är utestängda från viss kulturell verksamhet.

Med utgångspunkt i regeringens proposition *Åtgärder för att bredda och utveckla användningen av informationsteknik* (prop. 1995/96:125) redovisade Handikappinstitutet (HI) rapporten *Förslag till handikappprogram för åren 1998–2002* till regeringen. I programmet framhålls behovet av att informationstekniken görs tillgänglig och användbar för personer med funktionsnedsättning. Vidare framhålls betydelsen av standardisering, bland annat inom talboksområdet.

⁶ Bland annat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

I en skrivelse till riksdagen (skr. 1996/97:120) förtydligade regeringen målen för handikappolitiken. Bland annat betonades behovet av att öka funktionshindrades tillgång till kultur och information. Vidare noterade regeringen det pågående arbetet med att förbättra tekniken för digitala taltidningar baserad på öppna standarder.

I Bibliotekslagen (1996:1596) anges att biblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt funktionshindrade, bland annat genom att erbjuda särskild anpassad litteratur. Tillsammans med lagen (1960:729) om upphovsrätt kan bibliotekslagen sägas utgöra den rättsliga grunden för TPB:s verksamhet. Förändringar i upphovsrättslagen⁷ 2005 har gett TPB ytterligare möjligheter att förmedla verk till personer med funktionsnedsättning.

År 1997 fick Kulturrådet⁸ i uppdrag att utarbeta ett handlingsprogram i syfte att främja funktionshindrades möjligheter att delta i kulturlivet. Uppdraget redovisades i rapporten *Funktionshindrades tillgång till kultur. Kartläggning och handlingsprogram* (rapport 1998:3).

Året senare (1998) genomfördes en bred kartläggning⁹ av talboksverksamheten enligt direktiv från TPB:s styrelse och i samverkan med företrädare för läns- och kommunbiblioteken. Kartläggningen sågs som en förberedelse inför övergången från analog till digital produktion och hantering av talböcker. Frågor som särskilt uppmärksammades var kostnaderna och finansieringen av i samband med digitaliseringen av det analoga talboksbeståndet, behov av övergångslösningar och behov av nya hjälpmedel för brukarna. Även upphovsrättsliga frågor aktua-

⁷ Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. I 17 § regleras bl.a. att var och en får framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära verk som personer med funktionshinder behöver för att kunna ta del av verken. Exemplaren får också spridas till dessa personer. De bibliotek och organisationer som regeringen beslutar i enskilda fall får även

1. överföra exemplar av ovan nämnda verk till personer med funktionshinder,
2. genom ljudupptagning framställa sådana exemplar av offentliggjorda litterära verk som personer med funktionshinder behöver samt sprida och överföra ljudupptagningarna till dessa personer
3. framställa exemplar av verk som sänds ut i ljudradio eller television och av filmverk som döva eller hörselskadade behöver samt sprida och överföra exemplar av verken till dessa personer.

⁸ Statskontoret har nyligen genomfört en myndighetsanalys avseende Kulturrådet (Statskontoret 2011:18).

⁹ Rapport: Talboken i framtiden. Utredning om den svenska talboksmodellen.

liserades. Utredningen föranledde inga omedelbara beslut från regeringen men fick betydelse för TPB:s egen verksamhetsutveckling.

Läromedelsutredningen (SOU 2003:15) föreslog ett utvidgat uppdrag för TPB. Det gällde främst nya grupper studerande som, enligt utredningen, i likhet med vad som nu gäller främst för högskolestuderande, bör kunna utnyttja ett lånesystem för att tillgodose sina behov av lättillgängligt kurs- och studiematerial. Det rör främst personer med läshandikapp, men på sikt även andra grupper av funktionshindrade, bland annat hörselskadade genom teckentolkning i samma system som läshandikappade i dagsläget får talsyntes i DAISY-formatet.¹⁰

Kulturutredningen 2009 uppmärksammade i betänkandet (SOU 2009:16) bland annat TPB:s utveckling med avseende på tillgänglighetsfrågor, resursanvändning, myndighetens samverkan med närliggande verksamheter och aktörer samt en ökad grad av upphandling av produkter och tjänster. TPB:s uppgifter och roll profilerar, enligt utredningen, myndigheten som en förvaltningsmyndighet, i synnerhet då utredningen föreslår att TPB får ett utvidgat ansvar för att stödja de statliga myndigheternas insatser för anpassad information. På något längre sikt pekar utredningen på möjligheten att integrera TPB med närliggande myndigheter med inriktningen att samla fler institutioner i större organisationer.

I departementspromemorian *Översyn av vissa mediemyndigheter – en effektivare administration* (Ds 2009:4) föreslogs att dåvarande Tal-tidningsnämnden avvecklas som myndighet och att verksamheten överförs till TPB. Regeringen fattade beslut i linje med förslaget¹¹ varefter nämnden i augusti 2010 integrerades som ett beslutsorgan inom TPB.

En ny radio- och tv-lag (2010:696) trädde i kraft den 1 augusti 2010. Lagen innebär att kraven på leverantörer av medietjänster höjs när det gäller tillgänglighetsförändring av program för personer med funktionsnedsättning.

¹⁰ DAISY – Digitalt Audiobaserat Informations SYstem

¹¹ En ny radio- och tv-lag (prop. 2009/10:115, s. 2).

Den 16 juni 2011 presenterade regeringen en *strategi för genomförandet av funktionshinderspolitiken*¹² för perioden 2011–2016. Strategin anger politikens inriktning med konkreta mål för samhällets insatser samt hur resultaten ska följas upp inom nio prioriterade områden, däribland kultur och medier. Följande inriktningsmål har lagts fast.

- Möjligheten för personer med funktionsnedsättning att delta i kultur- och idrottslivet ska förbättras.
- Funktionshindersperspektivet ska vara integrerat i den ordinarie bidragsgivningen inom bland annat kulturområdet.
- Medietjänster och film ska i högre utsträckning utformas på ett sätt som gör dem tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Insatserna inriktas på följande områden:

- Tillgänglighetsperspektivet bör finnas med från början när verksamhet, information och lokaler planeras.
- De regionala biblioteksverksamheterna bör kunna utveckla kompetens och samordna sina ansträngningar för att utjämna eventuella skillnader mellan kommunerna och följa upp hur bibliotekslagen tillämpas.
- De tekniska framstegen har fört med sig helt nya möjligheter när det gäller att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Kulturlivets aktörer bör i samverkan använda sig av och vidareutveckla dessa möjligheter.
- Den tekniska utvecklingen på film- och medieområdet ger stora möjligheter att öka tillgängligheten. Förutsättningarna kan ytterligare förbättras genom ökad samverkan mellan olika aktörer.

Regeringen avser att ge Kulturrådet och Riksantikvarieämbetet i uppdrag att arbeta enligt de delmål som redovisas i strategin.

En central del av strategin är att målen ska följas upp och att effekten av insatserna ska kunna mätas. Myndigheten för handikappolitisk

¹² Protokoll (II:23) från regeringssammanträde den 16 juni 2011.

samordning, Handisam, ges i uppdrag att ansvara för uppföljningen av strategins mål och insatser, samt för att utveckla ett sammanhållet system för att beskriva och analysera utvecklingen.

Sammanfattningsvis bedömer Statskontoret att de politiska utgångspunkterna och intentionerna som låg bakom bildandet av TPB som myndighet 1980 i sina huvuddrag är oförändrade, vilket också avspeglas i TPB:s nuvarande uppdrag och uppgifter. Istället har flera viktiga förutsättningar för verksamheten genomgått väsentliga förändringar, bland annat när det gäller utvecklingen inom informationsteknikområdet och möjligheterna att bredare nå ut till nuvarande och tillkommande målgrupper. Även om TPB:s verksamhet inte närmare behandlas i regeringens strategi för funktionshinderpolitiken konstaterar Statskontoret att strategin omfattar ett antal frågor som i hög grad rör TPB. Det gäller främst teknikutvecklingen, ökade krav på tillgänglighet, samverkansbehov, standardiseringsfrågor och upphandlingsfrågor.

3.3 TPB:s uppdrag

Talboks- och punktskriftsbiblioteket inledde sin verksamhet som statlig myndighet 1980. Myndighetens övergripande uppdrag var inledningsvis att i samverkan med andra tillgodose behoven hos synskadade och andra personer med läshandikapp med litteratur i form av talböcker och punktskriftsböcker. Efter hand har andra medieformer tillkommit såsom taltidningar, kulturtidskrifter, ersättningstidningar,¹³ taktila bilderböcker¹⁴ och E-textböcker. Till detta kan läggas punktskriftstjänsten och lästjänsten.

Utmärkande för den svenska talboksmodellen är att bibliotek på lokal, regional och statlig nivå samarbetar för att ge personer med läshinder tillgång till de böcker de behöver. De lokala biblioteken lånar ut böcker, informerar om medierna och samverkar med lokala aktörer för att nå ut med efterfrågad service medan regionbiblioteken anordnar utbildningar, driver utvecklingsprojekt och informerar regionens bibliotek. TPB:s uppgift är att svara för digitalisering, produktion och distribu-

¹³ Även benämnda klipptidningar, särskilt ägnade personer med synskada och förståndshandikapp.

¹⁴ Böcker med bilder som är avläsningsbara via känseln.

tion av produkter och tjänster till biblioteken och för självbetjäning via nedladdning.

I det följande redovisas myndighetens uppdrag och uppgifter såsom de anges i TPB:s instruktion, regleringsbrev och i särskilda uppdrag.

3.3.1 Uppgifter enligt instruktionen

Enligt TPB:s instruktion¹⁵ är myndighetens uppgift att i samverkan med andra bibliotek i landet arbeta för att personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till anpassad litteratur.

Myndigheten har även till uppgift att förbättra tillgången till innehållet i dagstidningar för synskadade, afatiker,¹⁶ dyslektiker¹⁷ och personer med funktionsnedsättning som inte förmår hålla i eller bläddra i en tidning.

Sedan den 1 januari 2011 ska myndigheten (2 §) särskilt

1. Framställa, köpa in och överföra talböcker och punktskriftböcker samt tillhandhålla dessa för försäljning.
2. Främja utvecklingen av nya medier för att öka tillgängligheten till litterära verk och dagstidningar för personer med funktionsnedsättning.
3. Förse högskolestuderande personer med funktionsnedsättning i form av läshandikapp med sådan studielitteratur som de behöver.
4. Främja tillgången till punktskrift och taktilt illustrerade böcker för barn med funktionsnedsättning.
5. Via tillgängliga medier och i lämpligt format erbjuda synskadade personer kompletterande samhällsinformation i syfte att ge dem jämlika förutsättningar att följa utvecklingen i samhället.
6. Göra kulturtidskrifter tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.
7. Främja teckenspråkig litteratur.

¹⁵ Förordning (2010:769) med instruktion för Talboks- och punktskriftsbiblioteket.

¹⁶ Afasi – förvärvat språkstörning.

¹⁷ Dyslexi – läs- och skrivsvårigheter.

Myndigheten ska ha en central utskrivningstjänst av punktskrift för dövblinda.

Vidare ska TPB (3 §) lämna information och råd till bibliotek och organisationer och (4 §) integrera jämställdhets-, mångfalds- och barnperspektiv samt bedriva internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete i sin verksamhet. Erfarenhetsutbyte med andra relevanta svenska myndigheter ska också integreras i myndighetens verksamhet. Utöver ovan nämnda uppgifter får myndigheten åta sig att utföra uppdrag¹⁸ inom sitt verksamhetsområde (5 §).

3.3.2 Aktuella uppdrag enligt regleringsbrev

Regleringsbrevet för 2011 avseende Talboks- och punktskriftsbiblioteket¹⁹

I regleringsbrevet ger regeringen TPB följande uppdrag.

Regionalt utfall

TPB ska kartlägga, kommentera och redovisa det regionala utfallet av sin verksamhet enligt metदानvisningar från Statens kulturråd. Uppdraget ska redovisas i mars 2012.

Barn- och ungdomsstrategi

TPB ska utforma en strategi för myndighetens barn- och ungdomsverksamhet för åren 2012-2014. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Kulturdepartementet) senast den 1 oktober 2011.

Regleringsbrev för 2011 avseende anslag 1:5, Bidrag till vissa studiesociala ändamål inom utgiftsområde 15²⁰

I regleringsbrevet anges vissa villkor för anslag 1:5. Enligt regleringsbrevet får anslaget belastas med utgifter för

- produktion av studielitteratur för högskolestuderande med funktionsnedsättning i form av läshandikapp samt utvecklingsprojekt i syfte att effektivisera produktionsmetoder,

¹⁸ Uppdragen redovisas i TPB:s årsredovisning (s.19) och avser främst katalogiserings-tjänster.

¹⁹ Regleringsbrev för 2011 (Ku2010/2028/SAM, delvis).

²⁰ Regleringsbrev för 2011 (U2010/7807/SAM/SV, U2010/7820/SV).

- räntor och amorteringar av lån i samband med det projekt som bedrivits för att utveckla en talboksproduktion baserad på inläsning genom talsyntes till den del som inte har finansierats via anslag.

3.3.3 Övriga uppdrag

TPB arbetar för närvarande med följande uppdrag.

Kulturtidskrifter

Enligt sin instruktion ska TPB göra kulturtidskrifter tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Det innebär att TPB administrerar stöd för kostnader av inläsning och redigering till kulturtidskrifter. TPB prioriterar de tidningar som får produktionsstöd från Kulturrådet och har fler än fem prenumeranter. Stödet administrerades tidigare av Kulturrådet, men övergick till TPB 2011. Cirka 20 kulturtidskrifter producerar inlästa versioner och ansöker om stödet efter varje producerat nummer.

Teckenspråkig litteratur

Regeringsuppdrag rörande distribution via den webbaserade TPB-katalogen.

I enlighet med uppdraget ska TPB katalogisera och tillgängliggöra Specialpedagogiska myndighetens (SPSM) litteratur på teckenspråk och göra det tillgängligt för nedladdning via TPB-katalogen. Drygt 90 titlar är katalogiserade och tillgängliga för nedladdning. Nyttillkommet material ska hanteras inom ramen för TPB:s ordinarie verksamhet.

Målet är att TPB ska kunna distribuera och att bibliotek i Sverige ska kunna ladda ned teckenspråkig litteratur via TPB-katalogen. TPB förstärker därmed sin roll som förmedlare av tillgängliga medier. Uppdraget har utförts i samarbete med Örebro stadsbibliotek och SPSM.

Taltidningsnämnden

Regeringsuppdrag omfattande regelöversyn av bland annat förordningstext. Uppdraget utgör en del av uppdraget Taltidning 2.0 nedan.

Taltidning 2.0

TPB och Taltidningsnämnden har på uppdrag av regeringen redovisat förslag rörande framtida inriktning för taltidningsverksamheten i rapporten *Samverkan för ökad tillgänglighet*²¹. Den huvudsakliga slutsats som dras i rapporten är att det, för att kunna öka antalet användare av taltidningar, höja servicenivån och mer effektivt använda statliga resurser, krävs följande förändringar:

- Övergång till internetbaserad distribution av taltidningar.
- Övergång från mänskligt inlästa tidningar till talsyntesbaserade tidningar.
- Samordning av taltidnings- och talboksverksamheten i syfte att uppnå effektiviseringar och förenkla för slutanvändarna.

Därtill har Taltidningsnämnden i utredningen *Framtida inriktning för taltidningsverksamheten i Sverige* redovisat förslag rörande den framtida tidningsverksamheten.

Den 23 juni 2010 gav regeringen TPB, TTN och PTS ett gemensamt uppdrag att under 2010–2013 intensifiera pågående utveckling samt reformera taltidningsverksamheten enligt den inriktning som föreslagits i tidigare rapporter från myndigheterna.

Uppdraget tar fasta på utvecklingen av taltidningsverksamheten med följande inriktning:

- Ökat antal abonnenter
- Ökad tillgänglighet
- Samordning av taltidningar och talböcker
- Internetbaserad distribution
- Användning av talsyntes

Utbildning/högskola

Arbetet avser insatser för att göra det möjligt för högskolestuderande att söka och på egen hand ladda ned kurslitteratur via internet. Förbättrad service genom att böcker görs tillgängliga vid terminsstart.

²¹ TPB 006/08, 2008-10-312.

Med anknytning till Utbildningsdepartementets verksamhet aktualiseras följande frågor:

- Undersökning av högskoleservice²²
- Yrkeshögskoleutbildningen med yrkeshögskolestuderande med läshinder som ny målgrupp. TPB har i ett remissvar på Myndigheten för yrkeshögskolans rapport *Redovisning av hur yrkeshögskoleutbildningar kan göras tillgängliga för personer med funktionsnedsättning*²³ anmält sitt intresse för att delta i ett pilotprojekt.

3.4 TPB:s mål

TPB:s inriktning och uppgifter framgår av förordningen (2010:769) med instruktion för Talboks- och punktskriftsbiblioteket, förordningen (1988:582) om statligt stöd till radio- och kassettidningar och myndighetens årliga regleringsbrev.

TPB:s övergripande verksamhetsidé och vision är, med utgångspunkt i myndighetens uppdrag, att *TPB ska vara ett ledande kunskapscenter som ger människor med funktionshinder tillgång till de medier de behöver*. Visionen anger den samlade verksamhetens inriktning och strävan i ett tioårsperspektiv.

Den övergripande visionen omsätts i fyra huvudstrategier och tre stödstrategier. Dessa operationaliseras i sin tur i form av årsvisa och fleråriga planer.

Följande huvudstrategier lagts fast:

Distribution på brukarnas villkor

Genom digital lagring och distribution möter TPB brukarnas krav på snabb tillgång till tillgängliga medier. Samarbetet med biblioteken ska utvecklas.

²² Frågor rörande högskolestuderandes behov behandlas bl.a. i rapporten Studie om behov av tillgänglig litteratur och teknik hos högskolestuderande med läshinder.

²³ Myndigheten för yrkeshögskolan, dnr. Yh 2011/783.

Ökad brukarorientering

Genom återkommande användarundersökningar kartläggs både slutanvändares och förmedlande organisationers behov och prioriteringar.

Samarbete och samverkan

Genom att producera tillgänglig information i samarbete med andra myndigheter och företag, såväl nationellt som internationellt, ökar möjligheterna till tillgång till nya produkter och tjänster.

Produktion

Ökad effektivitet i TPB:s egen produktion genom en ökad tillgång till digitala förlagor från förlagen och tidningsföretagen, fortsatt utveckling av talsyntes i stället för inläsning samt utvecklade verksamhetsprocesser.

Utöver nämnda huvudstrategier har tre stödstrategier lagts till grund för fortsatt utveckling av verksamheten:

Kompetensförsörjning

En god kompetensförsörjning är av central betydelse för TPB:s fortsatta verksamhet. Krav på ökad kompetens ifråga om bland annat digital medieproduktion, lagring, distribution och standardisering. Dessutom behov av ökad kompetens i upphandlingsfrågor. Nödvändig kompetensutveckling sker genom rekrytering, utveckling och avveckling av personal.

Behovet av kompetensväxling och -utveckling har tidigare fått stå tillbaka till följd av en låg personalomsättning. Situationen har dock gradvis förbättrats senare år, främst som en följd av pensionsavgångar. Uppmärksammade rekryteringsproblem rör kvalificerad personal, i första hand inom IT-området.

Långsiktighet

För att uppnå ställda mål ökar kraven på långsiktig planering avseende samtliga delar av verksamheten.

Internationellt standardiseringsarbete

Goda kunskaper och påverkansmöjligheter med avseende på det internationella standardiseringsarbetet, bland annat rörande DAISY, är avgörande för TPB:s förmåga att fullgöra sitt uppdrag

Utöver ovanstående finns inom myndigheten en fastställd IT-strategi.

Ett väsentligt inslag i TPB:s verksamhet och verksamhetsutveckling under senare år är den allt mer omfattande upphandlingen av produktion²⁴ från privata aktörer. I takt med detta begränsas omfattningen av TPB:s produktion i egen regi. Inriktningen är en följd av myndighetens strävan efter outsourcing av tjänster som lämpligen kan och bör utföras av annan än en statlig myndighet. Genom att en allt större del av produktionen upphandlas förändras TPB:s roll stegvis från producent till kravställare, beställare, upphandlare och tillhandahållare av produkter och tjänster. Denna förskjutning av verksamheten medför, i kombination med den svenska talboksmodellen, att TPB utvecklas från att inte bara vara ett bibliotek för sedvanlig utlåning till en myndighet med huvuduppgiften att tillhandhålla medier och information.

Med utgångspunkt i myndighetens övergripande vision och strategiska inriktning genomförs den årliga operativa verksamhetsplaneringen och – uppföljningen på avdelnings- enhets- och funktionsnivå. Det innebär att övergripande mål bryts ned och operationaliseras med tillhörande redovisning och uppföljning av genomförd verksamhet och uppnådda resultat. Verksamhetsplaneringsprocessen har utvecklats i syfte att öka långsiktigheten och utveckla helhetssynen på såväl verksamhet som verksamhetsutveckling.

Som ett led i pågående organisationsöversyn pågår att arbete med att förtydliga myndighetens vision, verksamhetsidé och strategiska målsättningar.

²⁴ Avser skanning och uppmärkning av text och bildbeskrivningar, inläsning av talböcker och taltidningar, textviewböcker, taktila bildböcker, talsyntes och punktskriftframställning.

3.5 Målgrupper och aktörer

TPB:s målgrupper är, som framgår av myndighetens instruktion, personer med funktionsnedsättning i form av synskadade, personer med funktionsnedsättning som inte förmår hålla i eller bläddra i en tidning, afatiker och dyslektiker samt högskolestuderande med läshandikapp.

Bland intressenterna och andra aktörer bör särskilt nämnas folkbiblioteken och universitets- och högskolebiblioteken. Samverkan sker i övrigt med statliga myndigheter, kommunala verksamheter, privata företag och organisationer. Bland myndighetens samarbetspartners kan särskilt nämnas

- Post- och telestyrelsen (PTS),
- Myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam),
- Kungliga biblioteket (KB),
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM),
- Sveriges Kommuner och Landsting (SKL),
- Hjälpmedelsinstitutet (HI).

Likartade uppgifter för flera av dessa myndigheter rör produktion, tillgänglighetsfrågor, digitalisering, stöd och rådgivning till personer med funktionsnedsättning samt samverkan och samordning av olika verksamheter och utvecklingsinsatser.

Övriga aktörer utgörs av Bibliotekstjänst AB (BTJ) som säljer talböcker till folkbiblioteken, privata företag för bland annat inläsning av talböcker samt bokförlagen för leverans av digitala förlagor för TPB:s textbaserade produktion. BTJ är ägare av katalogposterna i TPB-katalogen. Katalogen ger information till brukare och förmedlare om vad som kan laddas ned. TPB katalogiserar titlar i katalogen och ersätts för dessa kostnader (cirka 600 000 kronor årligen från BTJ). TPB uppdaterar även SPSM:s studielitteratur i TPB-katalogen. Inläsningstjänst AB (ILAB) är ett medieföretag med inriktning på bland annat inlästa läromedel och ljudböcker.

Uppsala universitet (SUNET) ansvarar för arkivering och distribution av TPB:s digitala talböcker.

Riksarkivet svarar på uppdrag av regeringen för digitalisering av kulturarvet, bland annat med utgångspunkt i den nationella strategi som Kulturdepartementet för närvarande utarbetar.

Samverkan sker vidare med övriga nordiska länder och internationellt i fråga om upphandlingar och standardisering, bland annat inom ramen för det internationella DAISY²⁵-konsortiet med ett hundratal medlemmar i cirka fyrtio medlemsländer. Arbetet rör utveckling av gemensamma standarder för e-text, talböcker, e-böcker och video. Ett svenskt DAISY-konsortium (SDK) är den officiella svenska medlemmen i det internationella konsortiet. SDK har cirka 35 medlemmar, främst läns- och universitetsbiblioteken men även företag.

Samarbete sker även med den internationella biblioteksorganisationen IFLA²⁶ för erfarenhetsutbyte och gemensamma utvecklingsprojekt, bland annat kopplat till DAISY.

Ansvaret för tillgängliga dagstidningar, tidskrifter, läromedel och litteratur är fördelat på tre statliga aktörer, förutom TPB med Taltidningsnämnden även Centrum för lättläst och Specialpedagogiska skolmyndigheten. Den senare lämnar bidrag till talboksproduktion till företag och svarar för försäljning av läromedel medan TPB svarar för katalogisering och distribution.

3.6 Resurser

3.6.1 Finansiering och kostnader

TPB:s verksamhet är i allt väsentligt anslagsfinansierad. Tilldelade medel enligt regleringsbrev för 2011 uppgår enligt följande. 2010 års tilldelade medel anges inom parentes och är de värden som återrapporteras inom avsnittet.

²⁵ DAISY är ett standardiserat talboksformat som har utvecklats av TPB. Konsortiet etablerades 1996 och finansieras med medlemsavgifter.

²⁶ International Federation of Library Associations

Utgiftsområde 17; Kultur, medier, trossamfund och fritid

Anslag 3:2 Talboks- och punktskriftsbiblioteket: 85 272 tkr. (74 310 tkr år 2010).

Anslag 11:5 Stöd till taltidningar: 125 456 tkr. (35 541 tkr från och med den 1 augusti 2010 då TPB övertog verksamheten).

Utgiftsområde 15; Studiestöd

Anslag 1:5 Bidrag till vissa studiesociala ändamål: 31 000 tkr. (20 000 tkr år 2010). Avser främst produktion av studielitteratur.

TPB återrapporterar de väsentliga slutprestationerna utifrån verksamheterna, Talbok, Punktskrift, Studielitteratur, Utveckling och Taltidningar. De direkta kostnaderna och intäkterna fördelas på dessa olika verksamheter.. Utöver de direkta kostnaderna och intäkterna fördelas OH-kostnaderna och intäkter (förvaltningskostnaderna) på verksamheterna. Totalt fördelades under 2010, 80 035 000 kr i direkta kostnader och 20 401 000 kr i OH-kostnader.

Ökningen av förvaltningskostnaderna från 2008 och 2009 förklaras av flyttkostnader och effekter av övergången till kostnadsmässig anslagsavräkning, införlivandet av Taltidningsnämnden i TPB:s organisation samt tillfälliga personalförstärkningar.

Det totala verksamhetsutfallet för 2010 uppgick till drygt 100 miljoner kronor enligt nedan.

Eventuella differenser i tabellerna beror på ingående reservationer.

Tabell 1 Verksamhetsutfall 2007–2010 (tkr)

	2010	2009	2008	2007
Intäkter	100 336	103 930	103 549	113 035
Kostnader	100 336	103 433	104 588	106 014
Utfall	0	- 497	1 038	191
Medel från statsbudgeten för finansiering av bidrag	35 324			
Lämnade bidrag	35 324 ²⁷			

Källa: TPB:s ÅR 2010

Kostnader och intäkter fördelade på verksamhetsområden uppgick under perioden 2007–2010 enligt följande.

Tabell 2 Kostnader och intäkter per verksamhet 2007–2010(tkr)

Verksamhet	2010	2009	2008	2007
Talböcker, kostnader	35 856	32 970	37 357	38 422
Talböcker, intäkter	653	95	388	1 139
Punktskrift, kostnader	18 165	17 137	14 728	15 513
Punktskrift, intäkter	701	393	313	1 218
Studielitteratur, kostnader	37 927	48 750	47 364	42 735
Studielitteratur, intäkter	552	1 049	844	625
Utveckling, kostnader	8 490	2 066	5 139	9 344
Utveckling, intäkter	2 010	4 876	3 228	4 039

Källa: TPB:s ÅR 2010

Till ovanstående ska läggas de totala kostnaderna för Taltidningsnämndens verksamhet som för år 2010 uppgick till 125,1 miljoner kronor.²⁸

3.6.2 Bemanning

Antalet anställda inom TPB uppgår för närvarande till totalt 78 årsarbetskrafter. Personalomsättningen har historiskt sett varit låg, men har under senare år normaliserats något, främst som en följd av pensionsavgångar.

²⁷ Kostnader för taltidningsverksamheten augusti till december 2010 enligt ÄB 2010-09-30.

²⁸ Se not ovan.

Tabell 3 Antal årsarbetskrafter 2007–2010

Årsarbetskrafter	2010	2009	2008	2007
Totalt	66	70	73	78

Källa: TPB:s uppgifter till Statskontoret.

Tabell 4 Aktuell bemanning/organisatorisk enhet (årsarbetskrafter per den 1 september 2011)

Organisatorisk enhet	Åa
Myndighetschef	1
Administrativ avdelning	8,78
Marknadsavdelning	13,37
<i>varav enheten för information</i>	7,62
<i>varav enheten för digitala tjänster</i>	5,75
Produktionsavdelning	29,14
<i>varav enheten för högskoleservice och katalog</i>	11,15
<i>varav enheten för biblioteksservice</i>	10,05
<i>varav enheten för XML²⁹</i>	6,94
<i>varav produktionsledning</i>	1
IT-avdelningen	8,37
<i>varav det interna IT-stödet och support</i>	2
<i>varav systemutveckling och förvaltning</i>	7,37
HR-avdelningen	1
Utvecklingsenheten	2,14
Totalt antal årsarbetskrafter	63,8

Källa: TPB:s uppgifter till Statskontoret.

Utöver ovanstående består Punktskriftsnämnden av 13 ledamöter (varav 6 ersättare) som arvoderas. Av dessa belastar en TPB-anställd ledamot samt nämndens sekreterare TPB:s personalkostnader. Tal-tidningsnämnden består av 9 ledamöter som arvoderas.

Med en i huvudsak oförändrad personalvolym står TPB inför utmaningen att fullfölja nödvändig kompetensväxling. Frågan bedöms inom TPB vara av strategisk betydelse för myndighetens fortsatta utveckling.

²⁹ Extensible Markup Language – en standard för uppmärkning av dokument.

4 Intern styrning och organisering

4.1 Sammanfattande iakttagelser

Statskontoret konstaterar att TPB för närvarande genomför en organisationsöversyn i syfte att anpassa organisation och arbetssätt till nya förhållanden. Drivkrafterna bakom förändringarna utgörs av nya tekniska förutsättningar för produktion och distribution, tillkommande produkter och tjänster samt nya möjligheter att nå nuvarande och tillkommande användare. Den nuvarande organisationen betraktas mot denna bakgrund som interimistisk.

Som en konsekvens av utvecklingen av nya verksamhetsprocesser baserade på en delvis ny verksamhetsinriktning och roll är avsikten i ett nästa steg att även se över den formella linjeorganisationen. Inångsvärden för sådana överväganden utgörs av verksamhetens kärn-, stöd- och ledningsprocesser med en gränsförskjutning från stödjande funktioner till myndighetens kärnverksamhet och ledningsfunktioner. Dessutom bedöms myndighetens allt starkare framtoning som kunskapscentrum för rådgivning, stöd, tillhandahållande av medier och upphandlande myndighet få genomslag i den fortsatta verksamhetens organisering.

Statskontoret noterar mot ovanstående bakgrund att TPB:s interimistiska organisation i och med det pågående förändringsarbetet inte fullt ut svarar mot det sätt på vilket verksamheten bedrivs. Det allmänna intrycket är att personal från olika avdelningar och enheter i många fall är brett sysselsatta med TPB:s olika uppgifter och att nuvarande organisatoriska indelning inte speglar den faktiska uppgifts- och ansvarsfördelningen inom myndigheten. Enligt Statskontoret är den nuvarande organisationen därmed något oklar.

Ytterligare en iakttagelse som kan göras är att verksamheten är organiserad i flera dimensioner; förutom sedvanlig indelning i avdelningar och enheter även funktioner, processer och verksamhetsgrenar. Enligt Statskontoret bidrar detta till en omotiverad komplexitet samtidigt som det skapar viss asymmetri då styrning och uppföljning delvis sker med utgångspunkt i olika verksamhetsmässiga indelningsgrunder. Statskon-

toret förutser att de olägenheter som är förenade med den interimistiska organisationen klaras ut under den pågående organisationsöversynen.

När det gäller styrningen konstaterar Statskontoret att TPB följer den ordning som gäller statliga myndigheter. Den interna styrmodellen är tämligen okomplicerad men speglar tämligen väl verksamhetens utformning och myndighetens uppdrag. Strategiska målsättningar bryts ned och operationaliseras i årliga och fleråriga planer på myndighets-, avdelnings- och enhetsnivå. Statskontoret noterar TPB:s ambition att tydligare koppla verksamheten till myndighetens resurser och ekonomiska förutsättningar i övrigt.

Statskontoret noterar vidare att TPB har en central roll i det viktiga arbetet med utveckling av standarder för digital framställning och distribution. Diskussioner förs inom ramen för DAISY-konsortiet om att skapa ett system för tillgänglighetskontroll av E-bokstandarden EPUB3, vilket i förlängning kan komma att omfatta TPB och de svenska förlagen.

Det förhållandet att TPB:s verksamhet bedrivs under två uppdragsgivare (Kulturdepartementet och Utbildningsdepartementet) medför, enligt Statskontoret, ur styrningssynpunkt inga allvarliga komplikationer. Det problem som uppmärksammas rör de fall uppdrag från Utbildningsdepartementet (främst rörande högskoleservice) som belastar kulturanslaget. TPB har påtalat detta förhållande för Kulturdepartementet.

4.2 TPB:s ledning och organisation

4.2.1 Myndighetens ledning

Från att tidigare haft en styrelse är TPB sedan 2008 en enrådighetsmyndighet som leds av en bibliotekschef, tillika myndighetschef. Till myndighetschefen finns knuten en ledningsgrupp och ett råd för strategiska frågor. I rådet ingår representanter från närstående myndigheter, brukarorganisationer, biblioteksorganisationer och företag.

TPB har fyra referensgrupper knutna till sig; två inom högskole- och universitetsbiblioteken, en för folk- och skolbibliotek och en sam-

arbetsgrupp för tillgänglig barnbiblioteksverksamhet. Referensgrupperna är rådgivande i frågor som rör brukarna.

4.2.2 Styrmodell

TPB:s styrmodell är tänkt att fungera som en koppling mellan verksamhets-, handlingsplaner och övriga planer och underlag för myndighetens verksamhet. Modellen omfattar även uppföljningar under året samt den slutliga resultatredovisningen.

Modellen beskriver ett antal aktiviteter under verksamhetsåret i form av bland annat beslut om planer, budget, budgetunderlag med tillhörande dokument. För varje aktivitet anges hur ansvaret fördelas internt inom myndigheten.

4.2.3 Organisation

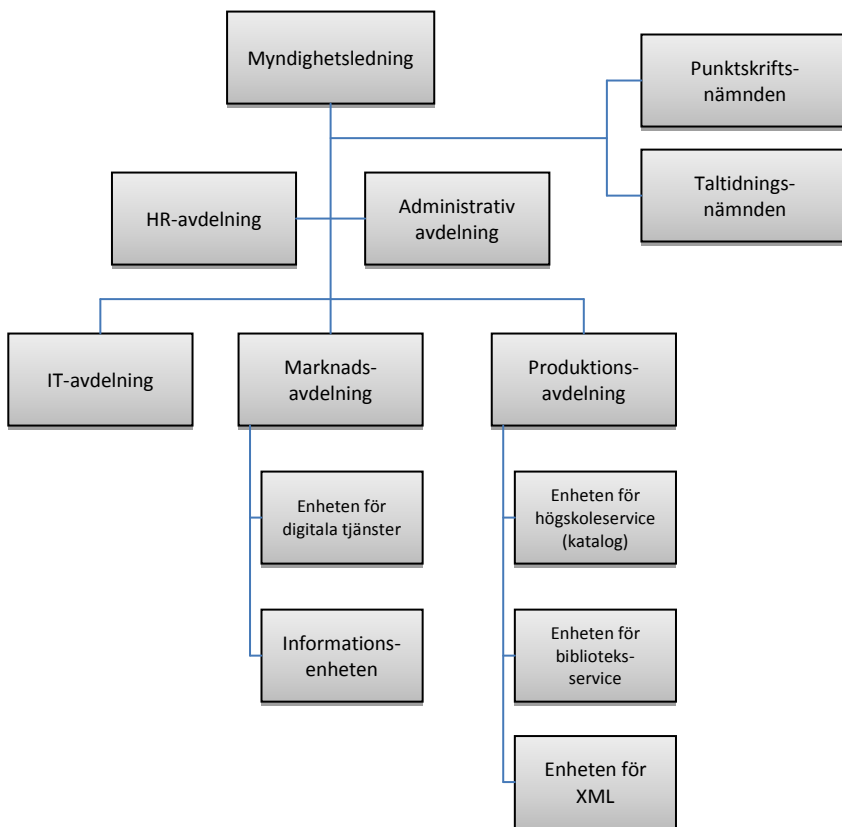
TPB:s verksamhet är organiserad på ett för statliga myndigheter gängse sätt med myndighetsledning, avdelningar och enheter. Till detta ska läggas indelningen i funktioner och verksamhetsprocesser. Samtidigt sker åiterrapporteringen till Regeringskansliet med utgångspunkt i verksamhetsgrenar.

TPB:s organisation har utvecklats över tid och i takt med att förutsättningarna för verksamheten har förändrats. Under 2009 flyttade TPB till nya lokaler varvid den fysiska utlåningsverksamheten i allt väsentligt överfördes till Sveriges depåbibliotek i Umeå. Återstående delar fasas successivt ut. En annan viktig förändring under senare år är att den tidigare myndigheten Taltidningsnämnden avvecklades för att sedan augusti 2010 utgöra ett integrerat beslutsorgan inom TPB. Avsikten med omorganisationen var att öka möjligheterna till gemensamma utvecklingsaktiviteter inom taltidnings- och talboksområdet, öka tillgängligheten för användarna samt öka effektiviteten i verksamhet och resursutnyttjande.

Drivkrafter för fortsatt utveckling av organisationen utgörs av tillkommande produkter och tjänster och för att med brukaren i fokus effektivisera och rationalisera rutiner, flöden och processer. Avsikten är även att i ökad omfattning tydliggöra ett delegerat verksamhets- och eko-

nomiansvar i syfte att fördjupa medarbetarnas delaktighet och samtidigt stimulera den personliga utvecklingen.

Figur 2 TPB:s organisation (interimistisk)

Avdelningar

Administrativ avdelning

Avdelningen ansvarar för ekonomiadministration, myndighetens diarium, vaktmästeri, myndighetsarkiv, säkerhet, lokaler, TTN:s kansli, stöd till kulturtidskrifter och administrativa göromål i övrigt. För närvarande ägnas uppmärksamhet på utveckling av arbetssättet och verksamhetsstödet för de ekonomiadministrativa processerna. Bland annat

pågår en utveckling av processerna knutna till verksamhetsplaneringen, som i dagsläget uppfattas som alltför detaljrik med tillhörande uppföljningsproblem. Behovet av tydligare prioriteringar uppmärksammas. Inköpsorganisationen ses över med inriktningen att ge verksamheten en mer framskjuten position i TPB:s organisation och verksamhet. Nuvarande inköpsfunktion är i dagsläget utan definierad organisatorisk hemvist.

HR-avdelning

Avdelningen svarar för strategiskt och operativt verksamhetsstöd inom hela HR-området. För närvarande betonas ledarskapsutveckling och ett delegerat ansvar med korta beslutsvägar nära medarbetare och verksamhet. Nödvändig kompetensutveckling specificeras inom ramen för en kompetensförsörjningsplan, bland annat som ett utfall av pågående organisationsöversyn.

Marknadsavdelning

Under den nuvarande interimistiska organisationen är chefstjänsten för avdelningen vilande. Dennes uppgifter fördelas tills vidare på marknadsavdelningens enheter, dvs. enheten för digitala tjänster och enheten för information. Uppgifterna rör kommunikationen med brukare och förmedling av de varor och tjänster som TPB tillhandahåller samt för utveckling av nya produkter och tjänster i samarbete med IT- och Produktionsavdelningen.

Produktionsavdelning

Produktionsavdelningens uppgifter kan närmast beskrivas som en förlagsverksamhet. Avdelningen ansvarar för urval och framtagande av efterfrågade varor och tjänster, främst genom att specificera krav, upphandla och förvalta avtal med externa leverantörer samt genom bevakning av leveranser och produkternas tillgänglighet. Avdelningen svarar även för TPB:s katalog i samarbete med Bibliotekstjänst AB, utvecklingen av DAISY-standarden³⁰ samt XML-tjänster.

TPB:s produktion i egen regi har över tid i allt högre grad ersatts av upphandling av produkter och tjänster. Inriktningen är att minska om-

³⁰ EPUB3 är ett öppet, standardiserat format framtaget av IDPF (International Digital Publishing Forum)

fattningen av egen produktion och successivt renodla rollen som beställare och upphandlare.

Kärnprocessen inom Produktionsavdelningen delas upp i delprocesserna Besluta, Producera, Lagra, Stödja och Utveckla. Beslut om produktion fattas internt. Inköp av tryckta böcker sker genom avrop mot tecknade ramavtal. Även den faktiska produktionen, liksom lagring, utförs externt mot bakgrund av upphandlade avtal. Kontroll och uppladdning, stöd och utveckling samt katalogisering utförs huvudsakligen internt.

IT-avdelning

Avdelningen bedriver systemutveckling i syfte att effektivisera TPB:s interna rutiner samt förädla och utöka TPB:s utbud av tjänster. Avdelningen svarar även för att verksamhetens krav på en stabil, säker och funktionell IT-miljö tillgodoses.

Den egna kompetensen kompletteras vid behov av konsulter, främst inom ramen för direktupphandling. Konsultstödet avser resursförstärkning och tillgång till nödvändig specialistkompetens.

Projektarbete bedrivs med utgångspunkt i TPB:s generella projekthandbok.

IT-verksamheten beskrivs närmare i avsnitt 4.2.3.

Enheter

Informationsenheten

Enheten svarar för information om TPB och dess produkter och tjänster. Utöver detta är enheten sysselsatt med uppgifter med koppling till TPB:s produktion och övriga verksamhet. Det gäller bland annat uppgifter såsom kravställare vad gäller nya produkter och tjänster, förvärv av böcker och marknadsföring gentemot brukarna. Enheten svarar även för intern och extern kommunikation, samarbete med externa aktörer samt omvärldsbevakning.

Enheten för digitala tjänster

Enhetens svarar för

- Samarbete (punktskrift) med Sveriges depåbibliotek³¹ i Umeå
- Envägslånggivning
- Talböcker via bibliotek
- Brukarregister
- Katalog (titlar)
- Förvaltning av TPB-biblioteket
- Verksamhetsstatistik
- Information om produktion och tjänster via bibliotek och universitet/högskolor
- Ansvar för myndighetens kundtjänst

Enheten för biblioteksservice

Enheten svarar för produktion och förvärv av litteratur för folkbiblioteksutlåning. Enheten svarar även för punktskriftstjänsten, lästjänsten samt produkter och ersättningstidningar för synskadade.

Enheten för högskoleservice och katalog

Enheten svarar för framställning av kurslitteratur och service till studerande vid universitet och högskolor. Enheten svarar dessutom för katalogisering och annotationsskrivning³² av TPB:s samtliga produktioner och förvärv.

Enheten för XML

Enheten svarar för att utveckla, upphandla och producera Dtbook-dokument³³ som underlag för produktion av talböcker framställda med

³¹ Sveriges depåbibliotek fungerar som ett centralt fjärrlänemagasin för hela Sverige. Samlingarna omfattar gamla och nya böcker på svenska och har byggts upp främst genom donationer från folk- och skolbibliotek runt om i landet. Depåbiblioteket svarar bland annat för fysisk utlåning av punktskrift. För Depåbibliotekets tjänster betala TPB 600 tkr årligen.

³² En kort beskrivning av boken som finns i katalogposten i TPB-katalogen.

³³ DTBook – ett regelverk för XML-uppmärkning av boktext. DTBook är en viktig del i DAISY-standarderna.

talsyntes (SYTB), Textview-produktioner, punktskriftsproduktioner samt DAISY-text och ljud med mänsklig inläsning.

Utvecklingsenheten

Utvecklingsenhetens uppdrag är att utveckla nya produkter och tjänster till TPB:s tidnings- och litteraturverksamhet. Arbetet bedrivs i projektform inom områdena produktion, tjänster och digital distribution av taltidningar och talböcker. Enheten har för närvarande fem medarbetare samt en inhyrd konsult. Enhetschefen rapporterar till myndighetschefen.

Nämnder

Punktskriftsnämnden

Punktskriftsnämnden är en statlig nämnd som sedan dess bildande 1985 är knuten till TPB. Nämnden har, i enlighet med TPB:s instruktion, till uppgift att främja och utveckla taktill läsning och punktskrift som skriftspråk för synskadade.

Nämnden ska särskilt

1. Utarbeta riktlinjer för den svenska punktskriften.
2. Medverka till internationellt samarbete inom området.

Nämnden ska även ge råd och upplysningar i frågor som rör punktskrift och taktill läsning.

Nämnden består av en ordförande och sex ledamöter (med ersättare). Nämndens verksamhet finansieras över TPB:s förvaltningsanslag.

Punktskriftsnämnden sammanträder i allmänhet mellan tre till fem gånger per år. Verksamheten bedrivs i övrigt i olika projekt- och arbetsgrupper.

Taltidningsnämnden

Taltidningsnämnden (TTN) är ett beslutsorgan inom TPB för radio- och kassettidningar (taltidningar). Nämnden fattar beslut i frågor som rör verksamhet finansierad över anslaget 11.5 *Stöd till dagstidningar*.

Nämnden har till uppgift³⁴ att förbättra tillgången till innehållet i dagstidningar för personer med synskada, afasi och dyslexi samt för personer med funktionsnedsättning som hindrar dem från att hålla i eller bläddra i en tidning.

Taltidningsnämnden beslutar om stöd till dagstidningar som vill ge ut en inläst eller talsyntesversion av den tryckta upplagan.

Nämnden har vidare till uppgift att genom informationsinsatser stimulera tidningsföretag till utgivning av taltidningar samt verka för att taltidningar distribueras med digital teknik och talsyntes. Nämnden ska vidare verka för att abonnenter av taltidningar ges utbildning och sådant stöd som krävs för att tillgodogöra sig tidningarna och att sköta den tekniska utrustning som krävs. Dessutom ska nämnden följa och analysera utvecklingen av taltidningsverksamheten.

Taltidningsnämnden består av högst nio ledamöter. Ordförande i nämnden ska ha en bakgrund som ordinarie domare. Nämnden har beslutat att tillsvidare delegera befogenheten att teckna avtal och besluta om medelsanvändning i enlighet med Taltidningsnämndens beslut, från Taltidningsnämndens ordförande till TPB:s myndighetschef.

4.2.4 Särskilt om IT-verksamheten

Ett väl fungerande IT-stöd är av grundläggande betydelse för TPB:s verksamhet och verksamhetsutveckling. Det övergripande målet för IT-verksamheten är att TPB med stöd av IT ska kunna arbeta effektivt för att uppnå verksamhetsmålen ur såväl medarbetarnas, brukarnas som samarbetspartnernas perspektiv.³⁵

Den övergripande målsättningen har brutits ned i ett antal delmål.

IT-organisation och styrformer

I ett styrningsperspektiv betonas samspelet mellan ledning, verksamhet och IT-verksamhet i syfte att tillgodose myndighetens behov av ett effektivt och kvalitetssäkrat IT-stöd.

³⁴ Enligt förordningen (1988:582) om statligt stöd till radio- och kassettidningar.

³⁵ TPB:s IT-strategi, senast uppdaterad i oktober 2010.

I IT-strategin, som utgör en del av TPB:s framtidsstrategi, klargörs rollfördelningen så att ledningen svarar för den övergripande prioriteringen utifrån TPB:s strategiska inriktning medan verksamheten, dvs. TPB:s avdelningar, har rollen som beställare och kravställare i egenkap av systemägare. IT-avdelningens roll är att svara för leverans av kvalitetssäkrade IT-tjänster och produkter.

Hösten 2010 lämnade Riksrevisionen under löpande granskning vissa synpunkter³⁶ på TPB:s IT-verksamhet, bland annat vad gäller styrningen av densamma. Som en följd av revisionens synpunkter skärpte TPB tillämpningen av den projektstyrnings- och förvaltningsmodell som tidigare hade införts.

Strategiskt viktiga områden för IT-stöd

Följande områden bedöms ha strategisk betydelse:

- Tillgänglighet till verksamhetskritiska system.
- Mobilitet.
- Förenklad vardag – utbildning.

Kostnadseffektiv verksamhet

Målsättningarna rörande kostnadseffektivitet i IT-verksamheten avser främst följande delområden och aspekter.

- IT-plattform och infrastruktur.
- Ergonomi och Grön IT.
- Applikations- och webbstrategi.
- Projektarbete – systemutveckling.
- Drift- och förvaltning.

IT-kompetens och -utbildning

I strategin anges hur ansvaret för IT-kompetensen och -utbildningen fördelas mellan avdelningscheferna (systemägare), enhetscheferna och IT-avdelningen.

Kravet på hög beställarförmåga och – kompetens ökar i takt med den tekniska utvecklingen och tillkomsten av nya målgrupper. Därtill öka-

³⁶ Synpunkterna redovisades i form av minnesanteckningar till TPB 2010-12-15.

de krav på upphandlingskompetens till följd av att utförandet av TPB:s verksamhet i allt högre grad blir föremål för upphandling. Behovet av utbildning av projektledare är uppmärksammat.

TPB möter vissa svårigheter när det gäller rekrytering av kvalificerad IT-personal, trots att verksamheten i många fall ligger i teknikutvecklingens framkant, bland annat vad gäller utveckling av talsyntes.

Kostnader för IT-verksamheten

De totala kostnaderna för IT-verksamheten uppgår årligen till cirka 7,8 miljoner kronor (budget för 2011).

Kostnaderna fördelas enligt följande.

- Internt IT-stöd (drift/support) 3,2 miljoner kronor, inklusive löner, inköp av tjänster/utrustning, avskrivningar, licenser och data/telekommunikation.
- Drift, förvaltning och systemutveckling 3,8 miljoner kronor, inklusive löner minskade med intäkter för uthyrd personal samt kostnaderna för den del som belastar investeringsbudgeten (nyutveckling).
- Ledning 1 miljon kronor, inklusive löner, utbildnings- och övriga personalkostnader.
- Övriga kostnader 0,8 miljoner kronor i form av avgifter till Uppsala universitet för drift/lagring av digitala böcker. Dessa kostnader belastar TPB:s produktionsavdelning.

Konsultanvändningen i form av resursförstärkning och specialistkompetens uppgår till motsvarande cirka 0,5 tjänst per år.

Av de totala systemutvecklingsresurserna används cirka 40 procent för drift och förvaltning medan resterande 60 procent för nyutveckling. Samtliga system, med undantag för SUNET-arkivet, driftas och förvaltas av TPB. Det innebär att den klart övervägande delen av IT-verksamheten sker i egen regi. Vissa drifttjänster för den webbaserade

TPB-katalogen samt standardsystem för ekonomi- och personaladministration³⁷ upphandlas.

Statskontoret noterar att TPB avser att överväga möjligheterna till outsourcing inom ramen för pågående organisationsöversyn.

System

TPB:s systemkarta omfattar en rad verksamhetssystem av central betydelse för TPB:s möjligheter att utföra sitt uppdrag. Främst följande kan nämnas.

NDS

NDS är TPB:s system för lagring och distribution av medier till registrerade användare samt förvaltning av användare och registrerade bibliotek.

Arkivet är det interna begreppet för TPB:s digitala bibliotek, den skarpa versionen av NDS som distribuerar medier för brukare. Hela TPB:s bestånd av medier finns i Arkivet. Systemet körs på SUNET i Uppsala.

Dynamics AX³⁸

TPB:s produktionskontrollsystem, internt benämnt Axapta. Systemet är avsett för produktionskontroll av de egna externa produktionerna och de externa förvärven. Dynamics AX har anpassats för TPB:s behov. Systemet driftas och förvaltas av TPB:s egen personal.

³⁷ Avser systemen Agresso respektive Palasso.

³⁸ Microsoft Dynamics AX (tidigare AXAPTA) är ett affärssystem (även benämnt ERP-system - Enterprise Resource Planing lösning). Genom att konsolidera och standardisera processer, ska systemet bidra till ökad produktivitet, ge inblick i den samlade verksamheten och göra det lättare att uppfylla regler och krav.

Mikromarc 2.6

Mikromarc 2.6 är ett bibliotekssystem som bland annat omfattar följande moduler:

Katalog – katalogposterna för medier som framställs av TPB, dvs.

- DAISY 2.02
- Punktskrift
- E-text (Textview)
- statistikfunktioner

TPB-katalogen

TPB-katalogen utgör ett webbgränssnitt (OPAC) mot bibliotekssystemet Mikromarc 2.6. TPB-katalogen tillhandahåller följande funktioner:

- Sökning bland böcker som är katalogiserade i Mikromarc.
- Registrering av beställning av nyproduktion i Dynamics AX.
- Hämtning av bibliografiska uppgifter från Libris.
- Registrering av beställningar och reservationer i Mikromarc.
- Skapande av en nedladdningslista med talböcker som sedan kan laddas ned från NDS.

tpb.se

TPB:s egenutvecklade webbmotor för tpb.se.*BURK*

Innehåller bibliografisk information TPB:s samtliga titlar. Böcker som antas för produktion och inköp katalogiseras i Bibliotekstjänsts (BTJ) databas BURK och blir därmed sökbara för biblioteken. TPB både hämtar ut och skriver in information i BURK.

Sedan 2001 läses samtliga talböcker i DAISY-format. De analoga talböcker på kassett som TPB alltjämt har i sitt bestånd överförs efter hand till DAISY.

Filibuster

TPB:s egenutvecklade talsyntsystem med två svenska röster; Folke från 2007 och Tora från 2010. Systemet kan även läsa engelska uttryck. Dessutom har TPB utvecklat en norsk röst (Brage) åt Norsk lyd-

og blindeskriftbibliotek (NLB) samt en dansk röst till Nationalbibliotek for mennesker med laesevanskeligheder (Nota).

Libris

Innehåller i likhet med BURK bibliografisk information, men är mer inriktat på universitet och högskolor. Libris används inom TPB för att hämta information om svartskriften³⁹ som ligger till grund för TPB:s produktioner. Information hämtas manuellt eller via TPB-katalogen vid inlämning av inläsningsförslag och läggs in i Dynamics AX. Libris är utvecklat av Kungliga biblioteket.

För löne- och ekonomiadministration används standardsystemen Palasso respektive Agresso. Utöver ovanstående finns ett antal stöd-system för bland annat ärendehantering och IT-drift.

Framställning och distribution av medier

TPB:s katalog omfattar cirka 90 000 inlästa, lagrade och nedladdningsbara talbokstitlar, 15 000 punktskriftstitlar och 4 000 titlar i e-textformat. TPB katalogiserar titlar i katalogen på uppdrag av Bibliotekstjänst AB som också är formell ägare av katalogens poster. TPB får ersättning av Bibliotekstjänst AB för sina kostnader för att tillhandhålla och leverera information till databasen BURK, information som därefter överförs till TPB-katalogen. Uppsala universitet ansvarar för datalagring och distribution via SUNET.

Utöver inköp av svartskrifter rekviderar TPB böcker och andra publikationer i form av digitala förlagor från främst förlag och tidningsföretag.⁴⁰ Kodningen (XML-märkning) upphandlas, varefter TPB framställer den slutliga produkten i form av böcker med syntetiskt tal, alternativt som mänsklig inläsning, punktskrift eller e-text. Slutprodukten utgörs av en bok i DAISY-format som TPB tillhandhåller främst biblioteken för utlåning men även för direkt nedladdning (tjänsten Egen nedladdning). Biblioteken ansvarar för talbokstillstånd i relation till brukarna.

³⁹ Arbetsterm för den tryckta bok som ligger till grund för produktion i de fall där förlagsfil inte är tillgänglig.

⁴⁰ När det gäller utländska verk scannas dessa in innan XML-märkning och generering av slutprodukt.

För läsning av DAISY-formatet används särskilda DAISY-spelare eller mp3-spelare. Nya versioner av DAISY-spelare kan anslutas till Internet för direkt nedladdning eller strömmande läsning från TPB-katalogen.

Huvuddelen av TPB:s produktion (kodning, XML-märkning, inläsning, punktskrifts- och e-text produktion) är upphandlad (volym motsvarande cirka 46 miljoner kronor årligen), i vissa fall gemensamt för de nordiska länderna. Upphandlingarna genomförs med stöd av extern upphandlingskonsult.

Inom ramen för systemutveckling i egen regi arbetar TPB med utveckling av talsyntes. Samarbete sker genom TPB:s medlemskap i Centrum för talteknologi vid Kungliga tekniska högskolan (KTH). Komponenter utvecklade av DAISY Consortium används i utvecklingsprocessen. Utvecklingsarbetet ställer krav på egen specialistkompetens.

Övergången från inläsning av texter till talsyntes medför lägre produktionskostnader, från i genomsnitt 25 000 kronor till 2 500 kronor per producerad högskoletitel.

I syfte att öka utbudet, minska kostnaderna och förkorta produktions-tiderna för talböcker är det, enligt TPB, angeläget att förlagen åläggs att leverera ett pliktexemplar⁴¹ i digitalt format till TPB av varje ut-given bok. TPB har uppmärksammat Kulturdepartementet på detta behov.

Framställning av själva punktskriften (cirka 400 titlar per år) upphand-las av externa producenter. Punktskriften framställs enligt Punktskrifts-nämndens skrivregler och rekommendationer samt enligt anvisningar från TPB.

⁴¹ Nuvarande bestämmelser om pliktexemplar finns angivna i Lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument.

Utvecklingsmodell

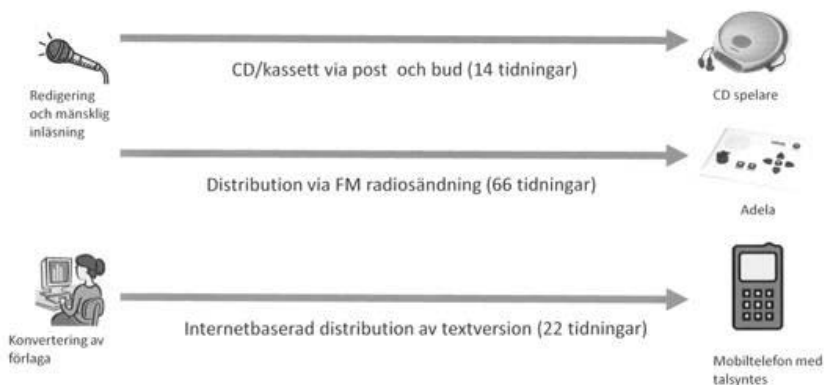
Utvecklingsprojekten bedrivs i enlighet med TPB:s utvecklingsmodell.⁴² Modellen anger formerna för utvecklingsarbetet med avseende på främst följande.

- Ansvar och roller.
- Projektorganisation.
- Utvecklingsprocessen från initiering till rapportering och genomförande.

4.3 Nuvarande verksamhetsstruktur i sammanfattning

TPB:s verksamhetsstruktur är i hög grad en konsekvens av myndighetens produktion och distribution av medier samt TPB:s samverkan med andra aktörer, såväl statliga som privata. Verksamheten rörande taltidningar och litteratur kan sammanfattningsvis illustreras enligt följande.

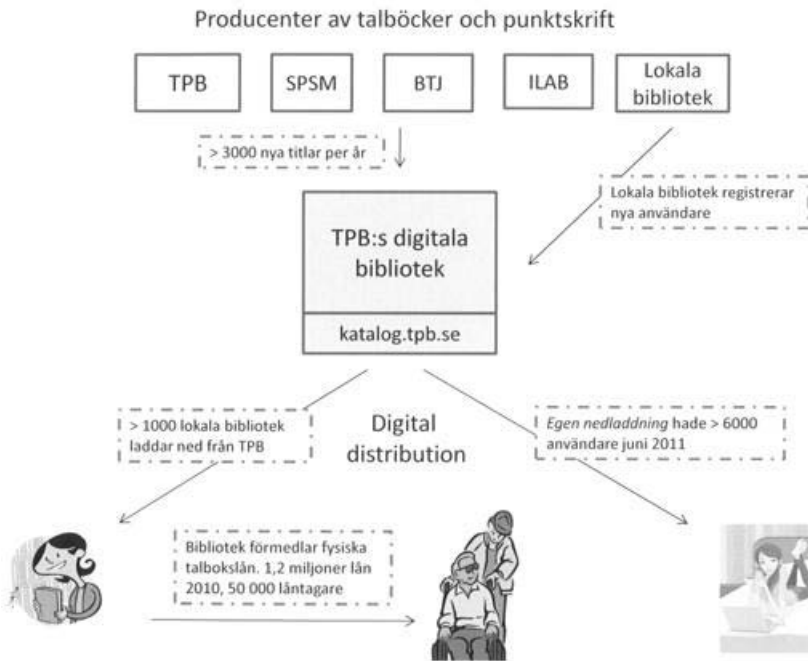
Figur 3 Nuvarande taltidningsverksamhet

Källa: TPB

⁴² Modellen finns dokumenterad i TPB:s projekthandbok, 2007-09-24.

Figur 4 Nuvarande litteraturverksamhet

Källa: TPB

5 Uppföljning och resultat

5.1 Sammanfattande iakttagelser

TPB:s verksamhet är att betrakta som relativt väl avgränsad och sammanhållen med förhållandevis få och tydliga uppdrag. Resultaten i form av slutprestationer är i stor utsträckning möjliga att följa upp i, vid sidan av den ekonomiska redovisningen, kvantitativa termer. Enligt Statskontoret pekar TPB:s redovisade resultat på att myndigheten utför sitt uppdrag enligt gällande instruktion, regleringsbrev och interna mål. En iakttagelse som samtidigt kan göras är att TPB:s verksamhet och resultat i betydande utsträckning är beroende av andra närliggande verksamheter och aktörer.

Uppföljning av verksamheten ur ett brukarperspektiv ägnas större uppmärksamhet, bland annat till följd av regeringens uppdrag i årets regleringsbrev. En sådan uppföljning av resultaten bedöms vara betydligt mer komplicerad jämfört med en redovisning av resultat i termer av produkter och tjänster. En orsak till detta är att det i första hand är biblioteken som utgör kontaktytan på brukarna.

En iakttagelse som kan göras med anledning av hittills genomförda användarundersökningar är att det ännu saknas tydliga värderingar av erhållna resultat/enkät svar. Statskontoret utgår dock från att resultaten läggs till grund för att ytterligare öka tillgängligheten av tjänster och produkter till myndighetens målgrupper utifrån användarnas behov.

Statskontoret konstaterar att TPB:s mål och resultat följs upp av såväl Kulturdepartementet som Utbildningsdepartementet.

5.2 TPB:s resultat

TPB redovisar sina resultat på sedvanligt sätt främst i form av årsredovisningar och särskilda återrapporteringar till regeringen. Uppföljning av verksamheten sker också i form av brukarenkäter och hearings av olika slag.

5.2.1 Årsredovisningar

TPB:s årsredovisningar är, vid sidan av sedvanliga finansiella dokument, strukturerade efter följande verksamhetsområden:

- Talboksverksamhet.
- Punktskriftsverksamhet.
- Utvecklingsverksamhet
- Studielitteraturverksamhet.
- Taltidningsverksamhet.

Därutöver återrapporteras genomförda uppdrag (främst mot bakgrund av myndighetens regleringsbrev), liksom de verksamheter som bedrivs inom ramen för Punktskriftsnämnden och Taltidningsnämnden.

För var och en av dessa verksamheter finns i senare års årsredovisningar sammanfattande redovisningar av aktiviteter, resultat och presentationer. Därtill redovisas frågor rörande sjukfrånvaro, personal- och kompetensförsörjning, arbetsmiljö och jämställdhet.

I inledningen till årsredovisningen sammanfattas de viktigaste händelserna under det gångna verksamhetsåret.

5.2.2 Några volymuppgifter

Vid sidan av den ekonomiska redovisningen anges resultaten av verksamheten i termer av främst volymmått avseende produkter, tjänster och antalet brukare i olika kategorier.

Målgruppen för verksamheten utgörs av totalt cirka 550 000 personer. TPB:s brukare uppgår till cirka 55 000 talboksanvändare, 8 500 taltidningsanvändare (2010) och 500 punktskriftslåntagare.

Några volymuppgifter:

- Produktion och förvärv av drygt 3500 talbokstitlar (2010).⁴³
- Förmedlare på mer än 1000 bibliotek laddar ner från TPB.

⁴³ Motsvarande cirka 25 procent av antalet tryckta böcker som årligen ges ut i landet.

- Biblioteksförmedling av fysiska 1,2 miljoner talbokslån/år till cirka 55 000 låntagare.
- Ny tjänst för egen nedladdning av talböcker med för närvarande 8000 användare. Cirka 115 000 nedladdningar under perioden juni 2010 – maj 2011.
- Tidningar via CD/kassett (14 tidningar).
- Taltidningsdistribution via FM radiosändningar (66 tidningar).
- Internetbaserad tidningsdistribution av textversion (22 tidningar).

Tabell 5 Utvecklingen av några medier perioden 2007–2010

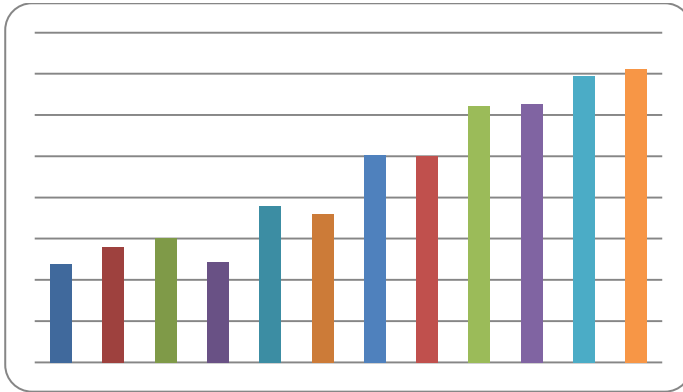
Produkt/tjänst	Antal (cirka)			
	2010	2009	2008	2007
Talböcker i DAISY-format	81 130	77203	66920	56834
Punktskriftböcker	14239	13803	13351	13078
Textviewböcker ⁴⁴	3359	3017	2982	2836
Titlar producerade till studenter	1388	1461	1563	1535

Dryga hundratalet dagstidningar över landet är för närvarande tillgängliga i taltidningsformat.

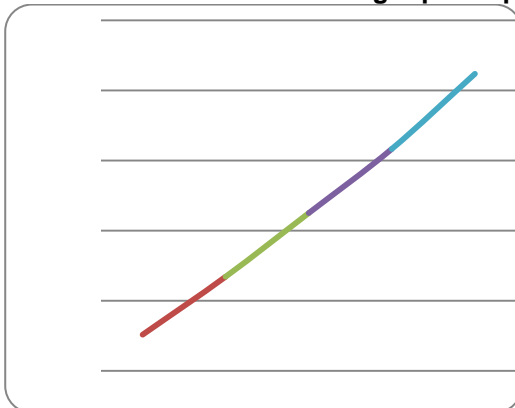
En ny tjänst – Egen nedladdning av talböcker – har införts. Antalet användare uppgår för närvarande till 8 000.

⁴⁴ Textview är ett program som krävs för läsning av e-textböcker i textviewformat. Programmet distribueras kostnadsfritt för brukaren av TPB.

Tabell 6 Nedladdningar per månad (egen nedladdning) 2010-09 – 2011-08

Tabell 7 Antal nedladdningar per år perioden 2006–2010

Källa: TPB:s uppgift till Statskontoret

5.2.3 Användarundersökningar

Tidigare har biblioteken, i egenskap av förmedlare av litteratur, fångat upp användarnas behov och krav. I takt med ett ökat brukarfokus genomför numera TPB återkommande användarundersökningar i egen regi och i samverkan med andra aktörer.

Bland annat följande undersökningar har genomförts under senare år.

Talboks- och punktskriftsbibliotekets studentenkät 2010

Undersökningen omfattade 712 intervjuer med personer som studerar med stöd av TPB:s högskoleservice och genomfördes av ett utredningsinstitut på uppdrag av TPB. Slutsatser ur undersökningen:

- Majoriteten, 80 procent, av de studenter som använder anpassade medier för att klara sina studier hade inte något stöd i grundskolan/gymnasiet och får sitt läshinder konstaterat först på högskolan.
- Vanligaste studenten
 - 27-årig kvinna
 - läser ett samhällsvetenskapligt ämne vid ett av de större universiteten.
 - har läs- och skrivsvårigheter
 - får sin kurslitteratur inläst av TPB.
 - läser enkla och korta texter utan stöd men helt beroende av att få sitt studiematerial anpassat.
 - har ingen erfarenhet av att studera med talböcker utan började med anpassad litteratur först på högskolan.
 - talböckerna läser hon oftast i datorn, med den tryckta boken bredvid
 - lånade 10 titlar från TPB under 2010

Användarundersökning av teknik, läsvana och läsupplevelse bland taltidningsprenumeranter 2010

Omfattade 772 intervjuer med prenumeranter på dagstidningars taltidningsversion i syfte att få kunskap om användarna rörande teknik, läsvana och läsupplevelse. Undersökningen genomfördes av ett utredningsinstitut på uppdrag av TTN i samband med utredningarna Framtida inriktning för taltidningsverksamheten i Sverige och Samverkan för ökad tillgänglighet.

Exempel på intressanta iakttagelser bland taltidningsabonnenterna:

- Medelåldern bland respondenterna är 72 år.
- 62 procent av de intervjuade har tillgång till dator i hemmet och internet via bredband (fast eller mobilt). 2008 var motsvarande siffra 41 procent.
- 98 procent av taltidningsprenumeranterna i undersökningen läser även talböcker och många önskar sig en och samma spelare för tidningar och böcker.
- 20 procent av de tillfrågade radiotidningsprenumeranterna upplever att de saknar texter i sin upplästa tidning, till exempel annonser, familjedelen, bilagor som kommer med tidningen samt lokala nyheter.

Genomgång av artikeldatabaser med kompensatoriska hjälpmedel

TPB har tillsammans med KB genomfört en genomgång av åtta artikeldatabaser för att undersöka hur så kallade kompensatoriska hjälpmedel fungerar för lässvaga (personer med dyslexi) och synskadade. För lässvaga är det undersökta hjälpmedlet talsyntes, för synskadade skärm-läsare. Följande slutsatser kunde dras:

- inga hinder för lässvaga att söka och ta till sig innehållet i artiklarna under förutsättning att studenten har tillgång till kompensatoriska hjälpmedel,
- svårare att hitta och att läsa artiklarna i formatet PDF för gruppen synskadade, finns artikeln i HTML, ökar tillgängligheten till en acceptabel nivå,
- önskvärt att alla leverantörer har ett ”Accessibility Statement”,
- mer studier behövs eftersom denna studie endast berör möjligheten att konvertera artiklar till tal.

Vilka är talbokslåntagarna och vad lånar de?

TPB har i en användarundersökning i oktober 2010 analyserat statistik från 21 folkbibliotek för att öka kunskapen om talbokslåntagarna i Sverige. Arbetet var en uppföljning av en liknande undersökning 2007. Följande framkom:

- 50 % av lånen hos en talbokslåntagare är talböcker
- 25 % av lånen är böcker med tryckt text
- 19 % av lånen är kommersiella ljudböcker
- 6 % av lånen är övriga medier t.ex. film, musik

Resultaten av användarundersökningarna utgör ingångsvärden för TPB:s utvecklingsverksamhet och har presenterats för bibliotekspersonal och andra förmedlare. I presentationerna synliggörs målgruppens behov och vad som behöver utvecklas. Detta innebär också att TPB och förmedlare får en gemensam bild av målgruppens behov vilket underlättar samarbetet inom ramen för den svenska talboksmodellen.

5.2.4 Riksrevisionen

Riksrevisionen har med anledning av årsredovisningen för 2010 framfört synpunkter på vissa felaktigheter av teknisk karaktär i den ekonomiska redovisningen. Efter korrigeringar godkände Riksrevisionen årsredovisningen utan anmärkningar. Dessutom har Riksrevisionen under löpande granskning i december 2010 lämnat synpunkter⁴⁵ på styrningen av IT-verksamheten och ledningssystem för informations-säkerhet. Med anledning av revisionens synpunkter har TPB vidtagit åtgärder, bland annat genom att skärpa tillämpningen av tidigare införda projekt- och förvaltningsmodeller. Vidare redovisade Riksrevisionen vissa synpunkter rörande TPB:s projektredovisningsmodell, applikationskontroller i Axapta/Dynamics AX samt vad gäller TPB:s avgiftsfinansierade verksamhet (uppföljning av full kostnadstäckning), TPB:s samgående med Taltidningsnämnden samt myndighetens upphandlingsrutiner. TPB har under våren 2010 bland annat sett över myndighetens upphandlingsrutiner i samband med ett större arbete i anslutning till införandet av e-beställningar.

⁴⁵ RiR Avrapportering den 15 december 2010 av löpande granskning (minnesanteckningar från möte med TPB:s myndighetschef).

6 Särskilda förhållanden av betydelse för TPB:s fortsatta verksamhet

6.1 Sammanfattande iakttagelser

I det följande redovisas några interna och externa förhållanden som bedöms utgöra drivkrafter av särskild betydelse för TPB:s fortsatta verksamhet och verksamhetsutveckling. Iakttagelserna grundas på vad som redovisats i tidigare avsnitt.

6.2 Den tekniska utvecklingen

Den tekniska utvecklingen och fortsatt digitalisering skapar fortsatt nya förutsättningar för produktion, distribution och tillgängliggörande av medier. Strömmande ljud, taktila bilder, utvecklad talsyntes och digitala förlagor från förlagen är exempel på nya och förädlade produkter och möjligheter till ett breddat utbud. Genom att tillvarata nya tekniska möjligheter skapas också förutsättningar till förbättrad styrning och uppföljning samt ökad effektivitet i verksamhet och resursanvändning. Dessutom skapas möjligheter för TPB att ytterligare utvecklas i sin roll i ett brukarperspektiv. Utvecklingen inom teknikområdet kan ses som den enskilt starkaste påverkansfaktorn vad gäller TPB:s fortsatta verksamhet.

Ökade satsningar på digitalisering inom TPB:s verksamhet ligger också i linje med inriktningen inom närliggande statliga verksamheter såsom t.ex. SPSM och KB. I propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:03) behandlar regeringen behovet av gemensamma lösningar för att driva arbetet med digitalisering, digitalt bevarande och digital förmedling vidare. Med denna inriktning fick Riksarkivet i februari 2011 regeringens uppdrag att inrätta ett samordningssekretariat för utveckling och kompetensuppbyggnad när det gäller digitalisering av kulturarvet. Sekretariatet ska även vara ett stöd i bland annat myndigheternas arbete med digitalisering. Sekretariatet finansieras delvis genom en minskning av TPB:s anslag med motsvarande 128 000 kr per år.

Statskontoret noterar vidare att Kulturdepartementet för närvarande utarbetar en nationell strategi för digitalisering, digitalt bevarande och digital förmedling av kulturarvet. Avsikten är att en strategi ska kunna läggas fast innan utgången av 2011.

Digitalisering av kulturarvet har ingen specifik koppling till personer med funktionsnedsättning. Däremot illustrerar det pågående arbetet närmandet mellan produktion och distribution av anpassade medier⁴⁶ till motsvarande produktion och distribution av medier oavsett målgrupp.

Enligt Statskontoret utgör den tekniska utvecklingen en av de allra starkaste drivkrafterna för TPB:s fortsatta utveckling. Genom ett effektivt utnyttjande av nya tekniska möjligheter skapas förutsättningar för att i allt högre grad tillgodose brukarnas behov och öka effektiviteten i verksamheten.

6.3 Fler användare och nya målgrupper

Ett ökat fokus på brukarna samt ett större och mer diversifierat utbud av produkter och tjänster förväntas medföra en ökad efterfrågan och därmed ökade produktionsvolymerna. Nyttillkomna målgrupper utgörs av främst personer med dyslexi, hörselskada och förståndshandikapp. Den tekniska utvecklingen bidrar till att brukarnas och nya målgruppers behov i allt större utsträckning kan tillgodoses. Ökade krav från användarna bidrar till en fortsatt förskjutning av verksamhetsfokus från operativ långivning till kvalificerat stöd och rådgivning, vilket i sin tur ställer nya krav på TPB:s kompetens.

Statskontoret utgår från att resultaten av genomförda användarundersökningar läggs till grund för arbetet med att ytterligare öka målgruppernas tillgång till TPB:s tjänster och produkter.

⁴⁶ Bokens innehåll finns tillgängligt på ett sätt som kan användas av personer med läshandikapp.

6.4 Samverkan

Fortsatt och fördjupad samverkan med andra aktörer kan förutses, såväl nationellt som internationellt, bland annat i syfte att bedriva gemensam utveckling, bredda utbudet av produkter och tjänster och öka kostnadseffektiviteten. Fortsatt inriktning på upphandling av produkter och tjänster från externa, företrädesvis privata aktörer. Enligt Statskontoret finns det skäl för TPB att, som tidigare nämnts, fortsatt pröva möjligheterna att förlägga ytterligare produktion men även interna servicefunktioner, bland annat inom IT-området, till extern aktör.

Fortsatt utveckling inom standardiseringsområdet är av avgörande betydelse för ökade tillgänglighet av tjänster och produkter. Standardisering förutsätter närmast per definition en nära samverkan mellan berörda aktörer, såväl nationellt som internationellt.

Samverkan med aktörer med närliggande verksamheter är en nödvändighet för att nå målen för TPB:s verksamhet. En utvecklad samverkan kan nå inom ramen för nuvarande verksamhets- och myndighetsstruktur och övriga befintliga aktörer. Trots att det ligger utanför direktiven för denna myndighetsanalys och den bakomliggande analysmodellen finns det, enligt Statskontoret, skäl att lyfta fram behovet av att se över den nuvarande ansvars- och uppgiftsfördelningen mellan berörda aktörer. Skälet för detta är främst risken för överlappande verksamheter med tillhörande effektivitetsbegränsningar och att förutsättningarna för framställning och tillgängliggörande av anpassade medier allt mer närmar sig vad som gäller för medier i övrigt. Dessutom finns en risk för ett bristande helhetsperspektiv från skola till yrkesliv där brukare riskerar hamna mellan stolarna. Bland annat mot denna bakgrund kan det finnas anledning att se över ändamålsenligheten med nuvarande ansvars- och uppgiftsfördelningen och samtidigt pröva möjligheterna till ökad samordning, integration och sammanläggning av vissa verksamheter.

6.5 En utvecklad roll för TPB

Den tekniska utvecklingen, tillkommande målgrupper, ett tydligare brukarperspektiv och en allt bredare samverkan med omvärlden utgör sammantaget drivkrafterna för TPB:s fortsatta utveckling. Till detta ska också läggas högt ställda krav på effektivitet i verksamhet och resursanvändning.

TPB:s traditionella biblioteksroll med långivning i centrum utvecklas gradvis till en roll som allt mer utmärker TPB som ett kunskapscentrum med uppgiften att tillgängliggöra medier och information i vid mening. Stöd och rådgivning till användarna blir en allt viktigare uppgift i takt med att fler målgrupper tillkommer och att tillgängliga tjänster och produkter utvecklas.

Inriktningen går också mot en allt mer framträdande renodling av TPB som en beställande och upphandlande aktör, vilket inte motsäger behovet av att upprätthålla tidigare produktion till vissa målgrupper.

Enligt Statskontoret används begreppet produktion inte helt entydigt inom TPB. Om man med produktion avser hela kedjan från framställning av digitala förlaga till tillhandahållande av anpassat medium för den enskilda brukaren konstaterar Statskontoret att ett flertal aktörer medverkar. Den produktion som TPB bedriver i egen regi rör främst drift och förvaltning av de system som möjliggör för användaren att själv ladda ner titlar ur TPB-katalogen. Dessutom katalogiserar TPB uppgifter för Bibliotekstjänsts räkning.

Samtidigt som företrädare för myndigheten hävdar att huvuddelen av produktionen upphandlas noterar Statskontoret att nya produkter inledningsvis produceras i egen regi och att TPB själv svarar för drift och förvaltning av de system som möjliggör nedladdning hos användaren. Enligt Statskontoret bör TPB fortsatt pröva möjligheterna till att förlägga produktion och stödfunktioner hos annan aktör. Enligt Statskontoret finns det skäl att, som ett led i utvecklingen av TPB:s verksamhet och roll, se över produktionsverksamheten och ansvarsförhållandena mellan TPB och övriga aktörer. Möjligheterna att samla verksamheter i större organisationer bör prövas.

6.6 Utvecklingsaktiviteter

Med utgångspunkt i de förhållanden och drivkrafter som redovisats i det föregående står TPB inför fortsatta utmaningar när det gäller att utveckla verksamheten inom ramen för tilldelade medel och uppställda mål.

I regleringsbrevet för 2008 fick TPB regeringens uppdrag att utarbeta en strategi för hur myndigheten avser att gå vidare med de utvecklingsprocesser som tidigare redovisats i den framtidsstudie som myndigheten överlämnade till Regeringskansliet (Kulturdepartementet) i juni 2007. Strategin behandlar bland annat behovet av prioriteringar i ett brukarperspektiv, effektivt nyttjande av nya tekniska möjligheter och tilldelade resurser samt samverkan med statliga myndigheter och andra aktörer inom verksamhetsområdet. Strategin redovisades den 15 juni 2008 och har senare (juni 2010) uppdaterats. Den uppdaterade strategin utgår från de förändringar som under senare år skett i organisationen och verksamheten utifrån nya krav och förändringar i TPB:s omvärld.

I framtidsstrategin redovisas följande aktiviteter av betydelse för TPB:s fortsatta utveckling.

Verksamhetsorienterade aktiviteter

Ökat brukarperspektiv

Avser en starkare betoning av brukarperspektivet och därmed ökade krav på tillgänglighet och flexibilitet i användningen av produkter och tjänster. Ett angeläget inslag i ett ökat brukarperspektiv är att skapa förutsättningar för samtidighet i utgivningen av tryckt och anpassad media.

Förutsättningarna för att ge samtliga låntagare möjligheter att själva låna via internet 24-timmar om dygnet utvecklas vidare. Ökat samarbete med förmedlare, organisationer och företag för att bättre nå personer med läs- och skrivsvårigheter.

Utvecklingen av punktskrift sker bland annat genom att TPB har utvecklat ett nytt filformat för tryckning och lagring samt genom införandet av tjänsten enväglån.

TPB:s arbetar med att formulera en strategi inom det taktila området. Syftet är att skapa långsiktigt hållbara förutsättningar för insatser som i hög grad bidrar till att TPB kan motsvara många olika användares särskilda behov av anpassade medier, där barns och ungdomars behov särskilt ska uppmärksammas. Avsikten är även integrera insatser inom ramen för övertagandet av särskild verksamhet för personer med funktionsnedsättning.

I syfte att bättre svara upp mot olika målgruppers behov intensifieras genomförandet av kontinuerliga brukarundersökningar, bland annat genom webbaserade brukarenkäter.

Nya tekniska möjligheter

Ökade krav på och ett ökat utbud av digitala tjänster. Genom ett fortsatt samarbete inom ramen för det internationella DAISY-konsortiet delas utvecklingsinsatserna mellan medlemmarna, bland annat med inriktning på att utveckla processerna för automatisk produktion av medier.

TPB fortsätter att öka den syntetiska talboksproduktionen av högskolelitteratur och på sikt även en ökning av produktionen av facklitteratur inläst med talsyntes. Inom ramen för EPUB3⁴⁷-DAISY4 utvecklas förlagssamarbetet. För läsning av texter i DAISY-format tillhandahåller landstingen nödvändig programvara till brukarna.

Ytterligare utvecklingsaktiviteter rör möjligheterna för brukarna att själv ladda ner produkter samt ökad tillgång till talsyntes och strömmande läsning via mobiltelefon.

En iakttagelse som kan göras med koppling till den tekniska utvecklingen är att gränserna mellan produktion och distribution av anpassade medier respektive medier i övrigt successivt minskar.

Effektivitet i verksamhet och resursanvändning

Fortsatt utveckling av myndighetens organisation, verksamhetsprocesser och formerna för planering, styrning och uppföljning av verksamhetens resultat och kostnader. Ökad kostnadseffektivitet även till följd av en effektiv användning av informationsteknik.

⁴⁷ Distributionsformat för DAISY-standarderna.

Samverkan

Fördjupad samverkan med närliggande verksamheter och aktörer, bland annat Handisam, SPSM, de kommunala och regionala biblioteken och förlagen, vilka alla är viktiga partners för den framtida verksamheten. Fortsatt samverkan med PTS inom ramen för i första hand taltidningsverksamheten.

TPB har vidare föreslagit regeringen att ålägga förlagen pliktleverans av digitala förlagor för att skapa en långsiktig helhetslösning när det gäller tillgången till böcker. En annan tanke är att litteraturstöd till förlagen bör villkoras av att förlagen tillhandahåller digitala förlagor.

Genom samarbete och avtal med sina systerorganisationer i de nordiska länderna⁴⁸ får TPB ökad tillgång till digitala filer och därmed möjligheter öka de externa förvärven av talböcker.

Fortsatt deltagande i internationellt standardiseringsarbete, bland annat inom ramen för DAISY-samarbetet.

Lånesamarbete genom beslut om medverkan i TIGAR⁴⁹-projektet som initierats av WIPO⁵⁰ syftar till att ge låntagare möjligheter att söka och låna material producerade i andra länder.

Pågående utvecklingsprojekt

För närvarande pågår en rad projekt där TPB i samarbete med andra aktörer utvecklar tekniken för produktion, publicering, service och tillgänglighet via biblioteken eller genom direkt nedladdning av böcker, tidningar och andra publikationer. Bland utvecklingsprojekten kan särskilt följande nämnas.

Taltidningen 2.0 Utvecklingsprogram kring framtidens taltidningar

TPB, Taltidningsnämnden (TTN) och Post- och telestyrelsen (PTS) har sedan sommaren 2010 regeringens uppdrag att under perioden 2010-2013 utreda, intensifiera och utveckla verksamheten med taltidningar. Uppdraget tar sin utgångspunkt i de förändringar som föreslogs i bland annat rapporten Samverkan för ökad tillgänglighet (oktober 2008).

⁴⁸ Nota i Danmark, NBL i Norge, BBI på Island och Celia i Finland.

⁴⁹ TIGAR – The trusted intermediary global accessible resources project

⁵⁰ WIPO – The World Intellectual Property Organization

Arbetet syftar till att höja servicenivån för personer med läshinder när det gäller tillgången till dagstidningar genom att erbjuda fler och bättre alternativ för åtkomst och konsumtion. Dessutom förutses att produktionskostnaderna för verksamheten kan halveras, bland annat genom att tidningsverksamheten samordnas med motsvarande tjänster rörande talböcker. Projektets möjligheter att nå sina mål är beroende av att finansieringen av kostnaderna för bland annat migrering till ny teknik kan ordnas. Dessa kostnader bedöms uppgå till totalt cirka 20 miljoner kronor under en fyraårsperiod.

Projektet ska delrapporteras vid fem tillfällen. En slutrapport ska överlämnas till regeringen senast den 1 mars 2013.

Dolly (DAISY OnLine LibrarY)

Projektet syftar till att förbättra tillgängligheten för låntagare med läshinder på lokala bibliotek genom att göra TPB:s talböcker möjliga att låna via lokala biblioteks webbplatser. Projektet genomförs i samarbete med Stockholms stadsbibliotek och Högskolebiblioteket i Jönköping.

Projektets mål är att

- göra TPB:s talböcker i strömmande och nedladdningsbara format tillgängliga på Biblioteket.se samt i Jönköpings högskolas bibliotekskatalog (Julia),
- göra talböckerna sökbara på respektive biblioteks webbplats,
- inloggning med lokala låntagaruppgifter ska ge direkt åtkomst till nedladdning/strömmande läsning av talböckerna,
- lösningen ska vara nära integrerad med de lokala bibliotekssystemen.

Talboken i mobilen

Projektet syftar till att utveckla en mobil talbokstjänst för personer med funktionsnedsättning för sökning och tillgång till talböcker ur TPB:s digitala bibliotek. Arbetet drivs av en privat aktör på uppdrag av Post- och telestyrelsen (PTS), som även finansierar arbetet. TPB medverkar i projektets styrgrupp. En testperiod avslutades i juni 2011 och har därefter övergått i en provdrift som planerats fortgå till och med juni 2012.

Teckenspråkig litteratur i samverkansprojekt

Stadsbiblioteket i Örebro, SPSM och TPB har i samverkan drivit projektet ”Katalogisering och digital distribution av litteratur på teckenspråk”.

Projektets mål har varit att förbättra den nationella spridningen av teckenspråkig litteratur, med särskilt fokus på tillgänglighet för barn och unga. Genom projektet har samtliga bibliotek i landet möjligheter att ladda ner cirka 90 teckenspråkiga boktitlar. Projektet, som har genomförts på uppdrag av regeringen, avslutades nyligen men fullföljs nu inom ramen för ett nytt uppdrag.

Mediawebben

Pågående utvecklingsarbete i syfte att förbättra TPB:s tjänsteutbud och öka tillgängligheten för låntagare och förmedlare. Detta bidrar även till en effektivisering av verksamheten genom ökad självbetjäning och digital distribution av tillgängliga medier.

Distribution av digitala tjänster

Kommande uppdrag (med tillhörande utvecklingsbehov) kan närmast förväntas inom följande områden:

- Grundskola och gymnasium.
- Tillgänglighet Radio och TV.
- Centrum för lättläst.

Pågående dialog med Kulturdepartementet.

Organisatoriska aktiviteter

Som en konsekvens av verksamhetens utveckling och anpassning till förändrade förutsättningar för produktion, distribution av medier bedriver TPB ett utvecklingsarbete rörande myndighetens organisation och funktionssätt. Som ett led i detta pågår en organisationsöversyn i syfte att klargöra ansvarsförhållanden samt att effektivisera och rationalisera rutiner, flöden och processer. Avsikten är ytterst att optimera produktionen, distributionen och informationen rörande tillgängliga medier.

Arbetets inriktas på en utveckling av verksamhetens kärn-, lednings- och stödprocesser. Till kärnprocesserna räknas den verksamhet som är knutna till följande aktiviteter.

- Beslut om produktion.
- Produktion av produkter och tjänster.
- Lagring och distribution av produkter och tjänster.

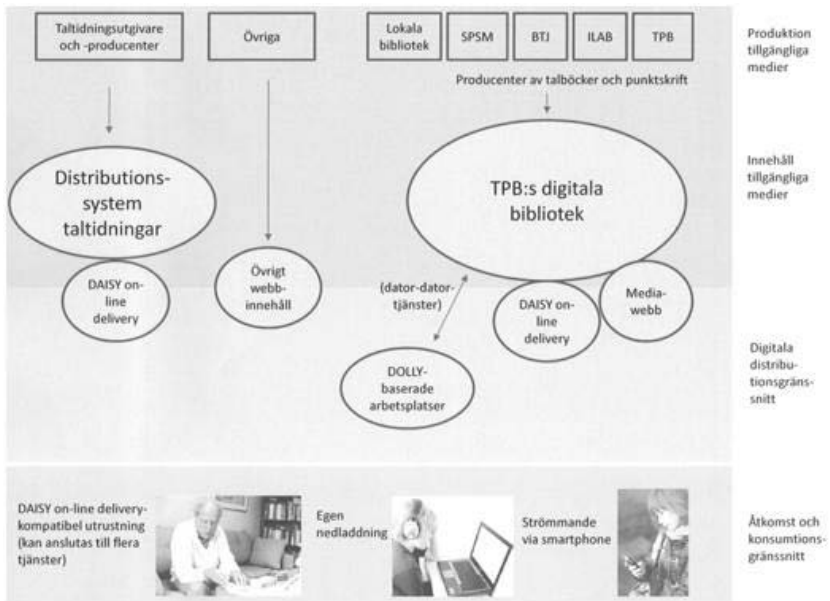
Resultatet av pågående organisationsöversyn och processutveckling bör, enligt gällande planer, kunna läggas till grund för beslut i slutet av året.

Med förändrade förutsättningar för verksamhetens bedrivande, en utvecklad organisation och med kompetens som svarar mot förändrade krav från omvärlden, inte minst från brukarna, utvecklas TPB i riktning mot ett kunskapscenter för tillhandahållande av medier. I linje med detta och i syfte att synliggöra myndighetens förändrade inriktning, uppgifter och roll föreslår TPB ett namnbyte till ”Myndigheten för tillgängliga medier”. För att ytterligare tydliggöra förändringarna föreslår TPB att myndighetens chef framgent tituleras generaldirektör i stället för dagens bibliotekschef. Förslagen bedöms ge önskvärd tydlighet i relationen till omvärlden och bättre harmoniera med de förhållanden som gäller övriga nordiska länder. Dessutom bedömer TPB att ett namnbyte kan bidra till att i ökad utsträckning attrahera nya kvalificerade arbetsökande.

Kompetensförsörjning i form av rekrytering, utveckling och avveckling bedöms inom TPB ha en strategisk betydelse för verksamhetens fortsatta utveckling.

TPB:s ambitioner vad gäller utveckling av verksamheten utifrån förändrade förutsättningar kan illustreras i följande figur.

Figur 5 En ny tjänstestruktur för tillgängliga medier

Källa: TPB

Referenser

TPB

Talboken i framtiden. Utredning om den svenska talboksmodellen,
TPB november 1998.

Instruktion för TPB

Regleringsbrev

Årsredovisningar 2008–2010.

Framtidsstrategi 2010.

Verksamhetsplan 2011

IT-strategi

*Delegations- och arbetsordning för Talboks- och punktskrifts-
biblioteket*

TPB:s projekthandbok

*Samverkan för ökad tillgänglighet (TPB/TTN 2008-10-31, TPB
006/08)*

TPB i ledning. TPB:s processsystem/karta, projektdokumentation

TAIDA – för TPB, maj 2007

*Studie om behov av tillgänglig litteratur och teknik hos högskole-
studerande med läshinder (den s.k. Kairo-rapporten).*

*Dokumentation från hearing om ökad tillgänglighet av taltidningar,
2010-12-19.*

www.tpb.se

www.punktskriftsnamnden.se

www.taltidningsnamnden.se

SOU

Kultur är alla (SOU 1976:20)

Ett samhälle för alla (SOU 1992:52)

*Kulturutredningens betänkande (SOU 2009:16) Främja, Skydda, Över-
vaka – FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsned-
sättning*

Ds

Översyn av vissa mediemyndigheter – en effektivare administration
(Ds 2009:4).

Propositioner

Tid för kultur (prop. 2009/10:3)

En ny radio- och tv-lag (prop. 2009/10:115)

Statskontoret

Modell för myndighetsanalyser (Statskontoret 2008:17).

Översyn av små myndigheter – en förstudie (Statskontoret 1988:23)

Riksrevisionen

Revisionsrapporter 2009-04-02, 2011-03-16

Avrapportering TPB den 15 december 2010 av löpande granskning
(minnesanteckningar)

Övrigt

Regeringens strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken,
16 juni 2011.